ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
VERICA TRSTENJAK
της 3ης Μαΐου 2007 [1]

I — Εισαγωγή

1. Στην υπό εξέταση υπόθεση, το Supremo Tribunal Administrativo της Πορτογαλίας υποβάλλει στο Δικαστήριο πέντε ερωτήματα για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του εν τω μεταξύ καταργηθέντος κανονισμού (ΕΟΚ) 1697/79 του Συμβουλίου, της 24ης Ιουλίου 1979, περί της εκ των υστέρων εισπράξεως εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών που δεν κατέστησαν απαιτητοί από τον φορολογούμενο, για εμπορεύματα που διασαφίσθησαν σε τελωνειακό καθεστώς συνεπαγόμενο την υποχρέωση καταβολής τέτοιων δασμών [2].

2. Στη διαφορά της κύριας δίκης, η επιχείρηση ZF — Zefeser — Importação de Produtos Alimentares Lda. (στο εξής: Z. F. Zefeser) και οι πορτογαλικές αρχές ερίζουν ως προς το ζήτημα της νομιμότητας μιας διορθωτικής πράξεως επιβολής δασμών, η οποία υποχρεώνει τη Z. F. Zefeser σε εκ των υστέρων πληρωμή μη εισπραχθέντων δασμών. Ενώ κατά την άποψη της Z. F. Zefeser η εκ των υστέρων είσπραξη εισφορών κατά την εισαγωγή δεν είναι δυνατή, λόγω του ότι έχει συμπληρωθεί εν τω μεταξύ ο κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού χρόνος της τριετούς παραγραφής, οι φορολογικές αρχές αναφέρονται στην προβλέπουσα εξαίρεση διάταξη του άρθρου 3, κατά την οποία, όταν οι αρμόδιες αρχές διαπιστώνουν ότι, συνεπεία πράξεως για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή, δεν είναι σε θέση να προσδιορίσουν το ακριβές ποσό των εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών που νομίμως οφείλονται για το συγκεκριμένο εμπόρευμα, η προθεσμία αυτή δεν εφαρμόζεται. Επομένως, σημασία αντ' αυτής έχει ο προβλεπόμενος από το εθνικό δίκαιο χρόνος της δεκαετούς παραγραφής.

3. Ουσιαστικώς, πρόκειται για το ζήτημα ποια αρχή είναι αρμόδια να κρίνει, με έννομα αποτελέσματα έναντι του κοινοτικού δικαίου, αν μια συγκεκριμένη συμπεριφορά ενός οφειλέτη δασμών πρέπει να χαρακτηρισθεί ως «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή» κατά την έννοια του άρθρου 3 του κανονισμού 1697/79. Οι πορτογαλικές τελωνειακές αρχές διεκδικούν αυτή την αρμοδιότητα, επικαλούμενες το γράμμα και την οικονομία της εν λόγω διατάξεως. Η Z. F. Zefeser αντιτάσσει ότι μια τέτοια ερμηνεία δεν συνάδει προς τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και του τεκμηρίου της αθωότητας,

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 — ΕΕ ειδ. έκδ. 02/ 007, σ. 254.

οι οποίες προϋποθέτουν αμετάκλητη καταδίκη από ποινικό δικαστήριο.

Εντούτοις, η διαδικασία αυτή δεν δύναται να αναληφθεί μετά την εκπνοή προθεσμίας τριών ετών, που υπολογίζεται από την ημερομηνία βεβαιώσεως του αρχικού ποσού που δεν κατέστη απαιτητό σε βάρος του φορολογουμένου ή, εφόσον δεν έλαβε χώρα βεβαίωση χρέους, από την ημερομηνία γενέσεως της σχετικής με το εμπόρευμα τελωνειακής οφειλής.»

II — Κανονιστικό πλαίσιο

Α — *Το κοινοτικό δίκαιο*

1. Η ρύθμιση που ίσχυε πριν από την έναρξη ισχύος του τελωνειακού κώδικα

4. Οι χρόνοι παραγραφής που αφορούν τη διαδικασία για την εκ των υστέρων είσπραξη εισφορών κατά την εισαγωγή καθορίζονταν για το χρονικό διάστημα μεταξύ 1ης Ιουλίου 1980 και 31ης Δεκεμβρίου 1993 από το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1697/79 του Συμβουλίου της 24ης Ιουλίου 1979, το οποίο είχε ως ακολούθως:

«Όταν οι αρμόδιες αρχές διαπιστώνουν ότι το σύνολο ή μέρος του ποσού των εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών που οφείλεται νομίμως για εμπόρευμα που διασαφηνίσθηκε σε τελωνειακό καθεστώς που συνεπάγεται την υποχρέωση καταβολής τέτοιων δασμών δεν κατέστη απαιτητό σε βάρος του φορολογουμένου, προβαίνουν στην είσπραξη των δασμών που δεν καταβλήθηκαν.

5. Το άρθρο 3 του κανονισμού 1697/79 προέβλεπε μια εξαίρεση από αυτόν τον συνήθη χρόνο της τριετούς παραγραφής:

«Όταν οι αρμόδιες αρχές διαπιστώνουν ότι, στη συνέχεια πράξεως για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή, δεν είναι σε θέση να προσδιορίσουν το ακριβές ποσό των εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών που νομίμως οφείλονται για το συγκεκριμένο εμπόρευμα, δεν εφαρμόζεται η προθεσμία που προβλέπεται στο άρθρο 2.

Στην περίπτωση αυτή, οι αρμόδιες αρχές προβαίνουν στην είσπραξη σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν επί του προκειμένου στα κράτη μέλη.»

2. Ο τελωνειακός κώδικας

6. Ο τεθείς σε ισχύ την 1η.Ιανουαρίου 1994 κανονισμός (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992 περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα [3] (στο εξής: τελωνειακός κώδικας) κατάργησε τον κανονισμό 1697/79 [4]. Το άρθρο 221, παράγραφος 3, του κανονισμού 2913/92 ορίζει εφεξής τα ακόλουθα:

«Η γνωστοποίηση στον οφειλέτη δεν είναι δυνατόν να γίνει μετά τη λήξη τριετούς προθεσμίας από την ημερομηνία γένεσης της τελωνειακής οφειλής. Ωστόσο, όταν, η αδυναμία των τελωνειακών αρχών να προσδιορίσουν το ακριβές ποσό των νομίμως οφειλομένων δασμών, οφείλεται σε πράξη που υπόκειται σε ποινική δικαστική δίωξη, η εν λόγω γνωστοποίηση γίνεται εφόσον αυτό προβλέπεται από τις ισχύουσες διατάξεις, και μετά τη λήξη της εν λόγω τριετούς προθεσμίας.»

B — *Το εθνικό δίκαιο*

7. Σύμφωνα με το εφαρμοστέο κατά τον χρόνο των ένδικων περιστατικών, τα οποία αποτέλεσαν την αφορμή για τη διαφορά της κύριας δίκης, άρθρο 34, παράγραφος 1, του Código de Processo Tributario (κώδικα φορολογικής δικονομίας), ως έχει βάσει του νομοθετικού διατάγματος 154/93 της 23ης Απριλίου 1991, η πορτογαλική φορολογική αρχή διέθετε προθεσμία δέκα ετών για να προβεί σε εκ των υστέρων είσπραξη εισφορών κατά την εισαγωγή, όταν ο ορθός προσδιορισμός του ύψους της φορολογικής οφειλής δεν κατέστη δυνατός συνεπεία διαπράξεως απάτης.

III — Τα περιστατικά, η κύρια δίκη και τα προδικαστικά ερωτήματα

8. Τον Οκτώβριο του 1993, ένα προερχόμενο από την Τουρκία πλοίο εκφόρτωσε στο πορτογαλικό λιμάνι του Setúbal ορισμένες ποσότητες ελαίου, το οποίο προοριζόταν για την επιχείρηση Z. F. Zefeser, ενώ η λοιπή ποσότητα ελαίου επί του πλοίου δηλώθηκε στις τελωνειακές αρχές ως εμπόρευμα υπό διαμετακόμιση. Στη συνέχεια, το πλοίο συνέχισε την πορεία του με κατεύθυνση το Ceuta (Ισπανία), όπου επρόκειτο να εκφορτωθεί αυτή η λοιπή ποσότητα ελαίου. Πάντως, σύμφωνα με τα παρασχεθέντα από τις ισπανικές αρχές στοιχεία, το πλοίο έφτασε εκεί χωρίς το εν λόγω φορτίο.

9. Βάσει αυτών των πληροφοριών, η τελωνειακή αρχή του Setúbal απέστειλε στη Z. F. Zefeser, στις 31 Μαρτίου 1997, ήτοι

3 — ΕΕ L 302, σ. 1.

4 — Βλ. το άρθρο 251, παράγραφος 1, του κανονισμού 2913/92.

τρία έτη μετά τα γεγονότα που είχαν ως αποτέλεσμα τη γένεση της τελωνειακής οφειλής, διορθωτική πράξη επιβολής δασμών. Κατόπιν μηνυτήριας αναφοράς της 18ης Μαρτίου 1997 εκ μέρους της τελωνειακής αρχής, κινήθηκε η διαδικασία της προκαταρκτικής εξετάσεως κατά των διαχειριστών της επιχειρήσεως λόγω λαθρεμπορίας, νοθεύσεως εγγράφων, απάτης και συστάσεως συμμορίας.

10. Παράλληλα με την ποινική διαδικασία, η Z. F. Zefeser προσέβαλε την τελωνειακή πράξη επιβολής δασμών ενώπιον των αρμοδίων για φορολογικές υποθέσεις πορτογαλικών δικαστηρίων, προβάλλοντας, μεταξύ άλλων, την παραγραφή της τελωνειακής οφειλής. Η προσφυγή απορρίφθηκε από το αρμόδιο πορτογαλικό Tribunal Tributário de Primeira Instância, με το σκεπτικό ότι ο σχετικός χρόνος παραγραφής είναι δεκαετής και όχι τριετής, δεδομένου ότι έχουν διαπραχθεί πράξεις για τις οποίες έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή.

11. Το Tribunal Central Administrativo εξαφάνισε αυτή την απόφαση, στις 12 Οκτωβρίου 2004, στο πλαίσιο της επαναφοράς των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση. Το δικαστήριο αιτιολόγησε την απόφασή του με την εκτίμηση ότι εφαρμοστέος είναι ο χρόνος της τριετούς παραγραφής, εφόσον κατά το ενδιάμεσο χρονικό διάστημα η ποινική απόφαση του Tribunal Judicial de Setúbal της 10ης Ιανουαρίου 2001, με την οποία οι κατηγορούμενοι αθωώθηκαν λόγω ελλείψεως αποδείξεων, επικυρώθηκε αμετακλήτως από το Supremo Tribunal de Justiça.

12. Το πορτογαλικό υπουργείο οικονομικών άσκησε τότε αναίρεση κατά της διοικητικής αποφάσεως του Tribunal Central Administrativo ενώπιον του Supremo Tribunal Administrativo.

13. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η παρέκκλιση από τον συνήθη χρόνο της τριετούς παραγραφής είναι σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο, όταν υφίστανται απλώς ενδείξεις τελέσεως εγκλήματος, για την οποία διενεργήθηκε ποινική προκαταρκτική εξέταση, η οποία πάντως δεν είχε ως κατάληξη την έκδοση καταδικαστικής αποφάσεως από δικαστήριο. Διερωτάται ιδίως αν μια ευρεία ερμηνεία του άρθρου 3 του κανονισμού θα μπορούσε να βλάψει τα δικαιώματα του οφειλέτη υπό την έννοια ότι θα καθιστούσε ενδεχομένως δυνατό στη διοίκηση να επιμηκύνει υπερμέτρως, μέσω υποβολής μηνυτήριας αναφοράς, την προθεσμία κινήσεως διαδικασίας για την εκ των υστέρων είσπραξη εισφορών κατά την εισαγωγή.

14. Το Supremo Tribunal Administrativo θεωρεί ότι η ερμηνεία του εν λόγω άρθρου 3 του κανονισμού 1697/79 είναι αμφιλεγόμενη και, ως εκ τούτου, αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Για να χαρακτηριστεί, κατά το άρθρο 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1697/79 του

Συμβουλίου, της 24ης Ιουλίου 1979, μια πράξη ως "πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή" ["πράξη που υπόκειται σε ποινική δικαστική δίωξη"], αρκεί να την χαρακτηρίσει ως τέτοια η τελωνειακή αρχή, ή απαιτείται να την χαρακτηρίσει ως τέτοια το αρμόδιο ποινικό δικαστήριο;

2) Στη δεύτερη περίπτωση, αρκεί να έχει διατυπωθεί κατηγορία από την αρμόδια ποινική αρχή (στην πορτογαλική περίπτωση, την εισαγγελική αρχή) ή προσαπαιτείται καταδίκη του υποχρέου στο πλαίσιο ποινικής δίκης;

3) Στην τελευταία αυτή περίπτωση, χωρούν διαφορετικά συμπεράσματα αναλόγως του αν το δικαστήριο απήλλαξε τον υπόχρεο κατ' εφαρμογή της αρχής in dubio pro reo ή αν τον απήλλαξε διότι δεν αποδείχθηκε ότι ο υπόχρεος δεν διέπραξε τη σχετική παράβαση;

4) Τι συνέπειες απορρέουν από το ότι η εισαγγελική αρχή δεν απήγγειλε κατηγορία κατά του υπόχρεου διότι έκρινε ότι δεν υπήρχαν ενδείξεις ότι διεπράχθη πράξη που υπόκειται σε ποινική δικαστική δίωξη; Κωλύει μια τέτοια απόφαση την κίνηση διαδικασίας για την είσπραξη των μη εισπραχθέντων δασμών;

5) Αν η εισαγγελική αρχή ή το ποινικό δικαστήριο έθεσαν την ποινική υπόθεση στο αρχείο λόγω παραγραφής της ποινικής διώξεως, συνεπάγεται η απόφαση αυτή αδυναμία κινήσεως της διαδικασίας για την είσπραξη των μη εισπραχθέντων δασμών;»

IV — Η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία

15. Η διάταξη περί παραπομπής της 11ης Ιανουαρίου 2006 πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 6 Φεβρουαρίου 2006.

16. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Z. F. Zefeser, η Πορτογαλική και η Ιρλανδική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, εντός της προθεσμίας που τάσσει το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου.

17. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 1ης Μαρτίου 2007, παρέστησαν οι εκπρόσωποι των μετεχόντων της διαδικασίας, προκειμένου να αναπτύξουν τις προφορικές τους παρατηρήσεις.

V — Κύριοι ισχυρισμοί των μετεχόντων της διαδικασίας

Οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και του τεκμηρίου της αθωότητας απαγορεύουν να λαμβάνεται ως έρεισμα της εκ των υστέρων εισπράξεως η νομική εκτίμηση των τελωνειακών αρχών και της εισαγγελικής αρχής.

Α — *Το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα*

18. Τόσο οι Κυβερνήσεις της Πορτογαλίας και της Ιρλανδίας όσο και η Επιτροπή επικαλούνται τη ρύθμιση του άρθρου 2 του κανονισμού, κατά το οποίο εναπόκειται αποκλειστικώς στις εθνικές τελωνειακές αρχές να χαρακτηρίσουν μια συμπεριφορά ως «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή». Υπέρ αυτής της απόψεως συνηγορεί, εκτός από την οικονομία των διατάξεων, το γράμμα του άρθρου 3 του κανονισμού, το οποίο ουδόλως απαιτεί να υπάρχει καταδίκη του ενδιαφερομένου. Επί πλέον, αναφέρονται στην απόφαση Meico-Fell [5], με την οποία το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι τελωνειακές αρχές είναι αρμόδιες για την εκ των υστέρων είσπραξη εισφορών κατά την εισαγωγή.

19. Συναφώς, η Z. F. Zefeser αντιτάσσει ότι μια πράξη μπορεί να χαρακτηρισθεί ως έγκλημα μόνον εφόσον έχει διαπιστωθεί ως τέτοια με αμετάκλητη απόφαση. Μόνον κατόπιν αυτού μπορεί η εκ των υστέρων είσπραξη δασμών και φόρων να συνδεθεί με φερόμενες παραβάσεις των ποινικών νόμων.

5 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Νοεμβρίου 1991, C-273/90, Meico-Fell (Συλλογή 1991, σ. I-5583).

Β — *Το τρίτο ερώτημα*

20. Όσον αφορά τις συνέπειες που πρέπει να συναχθούν στην περίπτωση αθωώσεως, η Πορτογαλική και η Ιρλανδική Κυβέρνηση προβάλλουν ότι σημασία έχει μόνον η διάπραξη εγκλήματος και όχι η έκβαση της ποινικής δίκης.

21. Η Επιτροπή, αντιθέτως, έχει τη γνώμη ότι η προθεσμία του άρθρου 3 του κανονισμού δεν μπορεί να έχει εφαρμογή εν προκειμένω, διότι στις σχετικές ποινικές διαδικασίες που κινήθηκαν κατά των διαχειριστών της Z. F. Zefeser δεν κατέστη δυνατό να αποδειχθεί η ύπαρξη πράξεως για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή.

22. Η Z. F. Zefeser συμμερίζεται αυτή την άποψη και προβάλλει ομοίως ότι η αρχή του ενιαίου της έννομης τάξεως απαγορεύει να γίνονται αποδεκτές δύο αντιφατικές αποφάσεις, δηλαδή μια απαλλακτική σε επίπεδο ποινικού δικαίου και μια καταδικαστική στον τομέα του τελωνειακού δικαίου.

Γ — *Το τέταρτο και το πέμπτο ερώτημα*

23. Οι Κυβερνήσεις της Πορτογαλίας και της Ιρλανδίας, καθώς και η Επιτροπή, παραπέμπουν στην απάντησή τους στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, κατά την οποία καθοριστική είναι μόνον η απόφαση των τελωνειακών αρχών. Κατά συνέπεια, η μη άσκηση ποινικής διώξεως ή η αναστολή της διαδικασίας δεν αντιφάσκουν προς την εκ των υστέρων είσπραξη εισφορών κατά την εισαγωγή μετά τη λήξη του συνήθους χρόνου της τριετούς παραγραφής.

24. Η Z. F. Zefeser έχει την άποψη ότι το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα δεν είναι λυσιτελές προς επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, διότι εν προκειμένω διενεργήθηκε προκαταρκτική εξέταση. Όσον αφορά το πέμπτο ερώτημα, προτείνει να δοθεί σ' αυτό η απάντηση, υπό το φως της αρχής του τεκμηρίου της αθωότητας, ότι η αναστολή της ποινικής διώξεως εμποδίζει την εκ των υστέρων είσπραξη εισφορών κατά την εισαγωγή.

VI — Νομική εκτίμηση

Α — *Εισαγωγικές παρατηρήσεις*

25. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, και το άρθρο 3 του κανονισμού 1697/79, καθώς και το άρθρο 221, παράγραφοι 3 και 4, του τελωνειακού κώδικα αποτελούν κοινοτικές διατάξεις που καθορίζουν τις προθεσμίες εντός των οποίων οι αρμόδιες αρχές μπορούν να απαιτήσουν εκ των υστέρων από τους οφειλέτες τους μη εισπραχθέντες δασμούς. Επομένως, δεν συνιστούν απλώς διαδικαστικές διατάξεις, αλλά περιέχουν χρόνους παραγραφής ουσιαστικού δικαίου, με την παρέλευση των οποίων το τελωνειακό δίκαιο της Κοινότητας συνδέει συνέπειες ουσιαστικού δικαίου, ήτοι την απόσβεση της τελωνειακής οφειλής [6].

26. Γενικώς, κατά πάγια νομολογία, θεωρείται ότι οι διαδικαστικοί κανόνες έχουν κατ' αρχήν εφαρμογή εφ' όλων των δικών που ήσαν εκκρεμείς κατά τον χρόνο ενάρξεως της ισχύος των κανόνων αυτών, πράγμα που δεν συμβαίνει με τους κανόνες ουσιαστικού δικαίου, οι οποίοι συνήθως ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι δεν αφορούν τις καταστάσεις που δημιουργήθηκαν πριν από την έναρξη της ισχύος τους [7]. Ως προς το ζήτημα βάσει ποιων διατάξεων πρέπει να πραγματοποιείται η εκ των υστέρων είσπραξη, καθοριστικής σημασίας είναι ο χρόνος αποδοχής της τελωνειακής διασαφήσεως. Αν

6 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 23ης Φεβρουαρίου 2006, C-201/04, Molenbergnatie (Συλλογή 2006, σ. I-2049, σκέψεις 39 έως 41).

7 — Αποφάσεις ου Δικαστηρίου της 6ης Ιουλίου 1993, C-121/91 και C-122/91, CT Control (Rotterdam) και JCT Benelux κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-3873, σκέψη 22), της 7ης Σεπτεμβρίου 1999, C-61/98, De Haan, (Συλλογή 1999, σ. I-5003, σκέψη 13), της 14ης Νοεμβρίου 2002, C-251/00, Ilumitrónica (Συλλογή 2002, σ. I-10433, σκέψη 29), και Molenbergnatie, προπαρατεθείσα, σκέψη 31.

επομένως πρόκειται για διασάφηση που έγινε αποδεκτή πριν από την 1η Ιανουαρίου 1994, η εκ των υστέρων είσπραξη διέπεται από το άρθρο 2 του κανονισμού 1697/79 [8]. Αυτό συμβαίνει εν προκειμένω, δεδομένου ότι κατά τον χρόνο των περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, ήτοι όταν η αρχική εισαγωγή του ελαίου στο λιμάνι του Setúbal πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 1993 και το λοιπό φορτίο του πλοίου δηλώθηκε στις πορτογαλικές τελωνειακές αρχές ως εμπόρευμα υπό διαμετακόμιση, ο εν λόγω κανονισμός ήταν ακόμη σε ισχύ.

27. Επομένως, εφαρμοστέοι στη διαφορά της κύριας δίκης είναι οι κανόνες ουσιαστικού δικαίου που περιέχονται στη ρύθμιση που ίσχυε πριν από τη θέση σε ισχύ του τελωνειακού κώδικα και οι διαδικαστικοί κανόνες που περιέχονται σ' αυτόν τον κώδικα.

Β — *Εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων*

1. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

28. Με την αίτησή του για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, το εθνικό δικαστήριο δίνει αφορμή για να εξετασθούν ορισμένα ζητήματα, που αφορούν σημαντικές πτυχές τόσο του εθνικού δικονομικού δικαίου όσο και του διέποντος την κρατική οργάνωση δικαίου. Πρόκειται προπάντων για το ζήτημα των εννόμων συνεπειών που έχουν αποφάσεις οργάνων εθνικών διωκτικών αρχών για το τελωνειακό δίκαιο της Κοινότητας, έναν τομέα του δικαίου που σήμερα, μετά την πραγματοποίηση της τελωνειακής ενώσεως της Κοινότητας, εμπίπτει κατ' εξοχήν στην νομοθετική της αρμοδιότητα [9], το οποίο όμως εφαρμόζουν πρωτίστως οι εθνικές αρχές στο πλαίσιο της αποκαλούμενης άμεσης διοικητικής εκτελέσεως των επιταγών του κοινοτικού δικαίου από τα κράτη μέλη [10].

α) Το παραδεκτό του αντικειμένου της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως

29. Κατ' αρχάς, είναι αναγκαίο να υπενθυμισθεί ότι παραδεκτό αντικείμενο αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 234 ΕΚ μπορεί να είναι αποκλειστικώς το υποβαλλόμενο από το εθνικό δικαστήριο ερώτημα για το κύρος ή την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου. Αντι-

8 — Hampel, H., *Die Nacherhebung von Einfuhr- oder Ausfuhrabgaben nach dem Zollkodex*, Zeitschrift für Zölle und Verbrauchsteuern, Nr. 3 (2000), σ. 110. O Scheuer, P., Die Verjährung im gemeinschaftlichen Versandverfahren, *Recht der internationalen Wirtschaft*, Nr. 12 (1994), σ. 1038, επισημαίνει ότι ούτε ο τελωνειακός κώδικας ούτε ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2454/93 της Επιτροπής, της 2ας Ιουλίου 1993, για τον καθορισμό ορισμένων διατάξεων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου περί θεσπίσεως Κοινοτικού Τελωνειακού Κώδικα, προβλέπουν αναδρομική ισχύ. Επομένως, σε «παλαιές υποθέσεις» πρέπει να δίνεται λύση βάσει της αρχής «tempus regit actum». Αυτό σημαίνει ότι η εκτίμηση των εννόμων συνεπειών μιας καταστάσεως πρέπει να στηρίζεται στον κανόνα δικαίου που ίσχυε κατά τον χρόνο του επίμαχου γεγονότος.

9 — Sack, J., στο Dauses, M. (εκδ.), *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts*, C. II., σημείο 13.

10 — Streinz, R., *Europarecht*, 5η έκδοση, Heidelberg 2001, σημείο 479, Galera Rodrigo, S., *Derecho aduanero español y comunitario*, Madrid 1995, σ. 167 έως 175, Stettner, R., στο Dauses, M., όπ.π. (υποσημείωση 9), B. III., σημείο 11, Voß, R., Grabitz/Hilf, *Das Recht der Europäischen Union*, Art. 135 ΕΓΚ, σημείο 4 (συμπλήρωμα Ιανουαρίου 2004), Schütz, H.-J./Bruha, T./König, D., *Casebook Europarecht*, München 2004, σ. 294.

θέτως, δεν επιτρέπεται στο Δικαστήριο να εκφέρει κρίση επί ζητημάτων που αφορούν την ερμηνεία ή το κύρος του εθνικού δικαίου [11].

30. Ο επίμαχος κανονισμός 1697/79 υπάγεται αναμφιβόλως στην ερμηνευτική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Πράγματι, στο κοινοτικό δίκαιο περιλαμβάνονται, κατά το άρθρο 234, πρώτο εδάφιο, στοιχείο β, ΕΚ, οι πράξεις των οργάνων της Κοινότητας, μεταξύ των οποίων νοείται το σύνολο του θεσπιζόμενου από τα όργανα παραγώγου δικαίου. Αντιθέτως, η περιεχόμενη στο άρθρο 3 του κανονισμού 1697/79 αόριστη νομική έννοια «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή» θέτει το ζήτημα αν αυτή είναι καν δεκτική ερμηνείας από το Δικαστήριο ή αντιθέτως, λόγω της δογματικής της συνδέσεως με το ουσιαστικό ή το δικονομικό ποινικό δίκαιο, υπάγεται στην ερμηνευτική αρμοδιότητα εθνικών οργάνων.

31. Με την απόφαση Meico-Fell [12], το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι με τον όρο «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή» νοούνται αποκλειστικώς οι πράξεις που, κατά την έννομη τάξη του κράτους μέλους του οποίου οι αρμόδιες αρχές απαιτούν εκ των υστέρων την είσπραξη, μπορούν να χαρακτηρισθούν ως παραβάσεις κατά το εθνικό ποινικό δίκαιο [13]. Επομένως, το Δικαστήριο υιοθέτησε ουσιαστικώς την άποψη του γενικού εισαγγελέα Van Gerven, ο οποίος διείδε σ' αυτή τη ρήτρα μια σιωπηρή παραπομπή [14] στο δίκαιο των κρατών μελών. Πράγματι, ο γενικός εισαγγελέας επισήμανε με τις προτάσεις του σ' αυτή την υπόθεση ότι η έννοια του όρου «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή» πρέπει να εξακριβωθεί βάσει του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου. Τόνισε, ωστόσο, ότι αυτό πρέπει να γίνει κατ' εφαρμογήν ενιαίων ερμηνευτικών κριτηρίων που έχει προσδιορίσει το Δικαστήριο [15].

32. Κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, στο περιεχόμενο μιας διατάξεως του κοινοτικού δικαίου που δεν παραπέμπει ρητώς στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της εννοίας και της σημασίας της πρέπει κανονικά να δίδεται αυτοτελής ερμηνεία εντός ολόκληρης της Κοινότητας, η οποία πρέπει να ανευρίσκεται με βάση τα συμφραζόμενα και τον σκοπό που επιδιώκει η σχετική κανονιστική ρύθμιση. Ελλείψει ρητής παραπομπής, η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου μπορεί να συνεπάγεται ενδεχομένως αναφορά στο δίκαιο των κρατών μελών όταν ο κοινοτικός δικαστής δεν

11 — Αυτό προκύπτει από την ανατιθέμενη σ' αυτό με το άρθρο 220, πρώτο εδάφιο, ΕΚ αποστολή να εξασφαλίζει, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του, την τήρηση του δικαίου κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή της Συνθήκης ΕΚ. Βλ. τις αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 1964, 6/64, Costa/ENEL (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 1191, συγκεκριμένα σ. 1197), και της 12ης Ιουλίου 1984, 107/83, Klopp (Συλλογή 1984, σ. 2971, σκέψη 14).

12 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 5, σκέψη 13.

13 — Ibidem, σημείο 12.

14 — O Fabian F., Erstattung, Erlass und Ausfuhrabgaben der Europäischen Gemeinschaft, *Studien zum internationalen Wirtschaftsrecht und Atomenergierecht*, τόμος 91, σ. 130, αντιλαμβάνεται επίσης αυτόν τον όρο ως σιωπηρή παραπομπή στο εθνικό δίκαιο, πράγμα που έχει ως συνέπεια ότι το εθνικό δίκαιο αναπτύσσει μια ερμηνευτική δράση εντός του κοινοτικού δικαίου.

15 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Van Gerven, της 26ης Σεπτεμβρίου 1991, στην υπόθεση Meico-Fell (C-273/90, Συλλογή 1991, σ. I-5575, σημείο 5).

μπορεί να ανεύρει στο κοινοτικό δίκαιο ή στις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου τα στοιχεία που του επιτρέπουν να προσδιορίσει το περιεχόμενο και την έκτασή της με αυτοτελή ερμηνεία [16].

33. Παραπομπές αυτού του είδους είναι απολύτως αναγκαίες, όταν ιδίως η Κοινότητα, λόγω του ότι δεν έχει ασκήσει [17] ή δεν διαθέτει καν νομοθετική αρμοδιότητα, δεν έχει διαμορφώσει ενιαία ορολογία για το κοινοτικό δίκαιο σε συγκεκριμένο τομέα. Επομένως, οι παραπομπές αυτές είναι συνέπεια των κατά το άρθρο 5 ΕΚ εγγενών στο κοινοτικό δίκαιο αρχών της περιορισμένης δοτής αρμοδιότητας και της επικουρικότητας [18]. Αντιστοίχως, το Δικαστήριο, προ του κινδύνου ο όρος «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή», λαμβανομένου υπόψη του ισχύοντος στα κράτη μέλη ουσιαστικού ποινικού δικαίου, να έχει ενδεχομένως διαφορετικά αποτελέσματα, εξέθεσε με την προπαρατεθείσα απόφαση Meico-Fell ότι, κατά το τότε στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, οι ποινικοί χαρακτηρισμοί μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς δεν έχουν εναρμονισθεί και, επομένως, γίνονται κατά το εθνικό δίκαιο [19].

34. Πάντως, για να δοθεί λύση στην υπό κρίση διαφορά, νομίζω ότι μεγαλύτερη σημασία έχει η δεύτερη παρατήρηση του γενικού εισαγγελέα Van Gerven, ότι δηλαδή οι εθνικές αρχές δεσμεύονται κατά την ερμηνεία του εθνικού δικαίου από τα κριτήρια που έχει θέσει το Δικαστήριο [20].

35. Θεωρώ ότι η παρατήρηση αυτή έχει την έννοια ότι το γεγονός ότι ένας κανόνας του

16 — Απόφαση του Πρωτοδικείου της 18ης Δεκεμβρίου 1992, T-43/90, Díaz García κατά Κοινοβουλίου (Συλλογή 1992, σ. II-2619), σκέψη 36. Με την απόφαση αυτή, το Πρωτοδικείο εξέθεσε, στη σκέψη 37, σε σχέση με τον περιεχόμενο στο άρθρο 2, παράγραφος 4, του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως [ΚΥΚ] όρο «νόμιμη υποχρέωση διατροφής» ότι ούτε το κοινοτικό δίκαιο ούτε ο ΚΥΚ παρέχουν στον κοινοτικό δικαστή ενδείξεις που να του επιτρέπουν να προσδιορίσει με αυτοτελή ερμηνεία το περιεχόμενο και την έκταση της νομίμου υποχρεώσεως διατροφής που θα επιτρέψει τη χορήγηση σ' έναν υπάλληλο του επιδόματος συντηρούμενου τέκνου σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 4, του παραρτήματος VII του ΚΥΚ. Κατά συνέπεια, έπρεπε να προσδιοριστεί η εθνική έννομη τάξη στην οποία υπόκειται ο προσφεύγων και να ερευνηθεί αν η τάξη αυτή του επιβάλλει, έναντι των τέκνων της παλλακής του, νόμιμη υποχρέωση διατροφής κατά την έννοια του ΚΥΚ.

17 — Ο Fabian, F., όπ. π. (υποσημείωση 14), επισημαίνει ως προς το διέπον την επιστροφή ή διαγραφή και την εκ των υστέρων είσπραξη δίκαιο ότι, μολονότι η Κοινότητα έχει προβεί σε ενιαία κοινοτική ρύθμιση αυτού του τομέα με κανονισμούς, τα διαφορετικά εθνικά δίκαια των κρατών μελών ασκούν παρά ταύτα επίδραση σε επί μέρους τομείς του διέποντος την επιστροφή ή διαγραφή και την εκ των υστέρων είσπραξη κοινοτικού δικαίου. Συναφώς, πρέπει να γίνεται διακριση μεταξύ δύο ειδών επιδράσεων του εθνικού δικαίου εντός των τομέων στους οποίους έχει επέλθει ρύθμιση: Το εθνικό δίκαιο μπορεί, αφενός, να ασκεί επίδραση μέσω συγκεκριμένης παραπομπής και, αφετέρου, να λειτουργεί συμπληρωματικώς μέσω γενικής παραπομπής. Αμφότεροι οι τρόποι επιδράσεως μπορούν επίσης να συντρέχουν σωρευτικώς, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του διέποντος την επιστροφή ή διαγραφή και την εκ των υστέρων είσπραξη δικαίου. Ως παράδειγμα, ο συγγραφέας παραθέτει το άρθρο 3 του κανονισμού 1697/79 και την επακόλουθη αυτού διάταξη του άρθρου 221, παράγραφος 3, δεύτερη φράση, του τελωνειακού κώδικα. Ο Gellert, L., Anwendbarkeit der nationalen Abgabenordnung auch nach In-Kraft-Treten des Zollkodexes, *Zeitschrift für Zölle und Verbrauchsteuern*, 80ό έτος (2004), αρ. 6, σ. 187, έχει την άποψη ότι ο τελωνειακός κώδικας παρέχει στον εφαρμοστή του δικαίου τη δυνατότητα να εξακολουθεί να εφαρμόζει τον φορολογικό κώδικα σε σχέση με διάφορα νομικά ζητήματα. Η δυνατότητα αυτή απορρέει, αφενός, από μια άμεση παραπομπή διατάξεων του τελωνειακού κώδικα στο εθνικό δίκαιο και, αφετέρου, από την παρασχεθείσα στις τελωνειακές αρχές εξουσία να ρυθμίζουν οι ίδιες ορισμένες λεπτομέρειες, τέλος δε από την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας της διοικήσεως στις περιπτώσεις, όπου ο τελωνειακός κώδικας προβλέπει τη λήψη αποφάσεως κατά διακριτική ευχέρεια των τελωνειακών αρχών. Περαιτέρω δυνατότητα εφαρμογής του φορολογικού κώδικα παρέχεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο τελωνειακός κώδικας χρησιμοποιεί αόριστες νομικές έννοιες, το περιεχόμενο των οποίων δεν προκύπτει αυτοτελώς από τον τελωνειακό κώδικα.

18 — Οι Witte, P./Wolffgang, H.-M., *Lehrbuch des europäischen Zollrechts*, 4η έκδοση, Herne/Berlin 2003, σ. 35, εκθέτουν ότι το Συμβούλιο και η Επιτροπή είναι εκτελεστικά όργανα που μπορούν να ενεργούν μόνο στο πλαίσιο στενών συμβατικών εξουσιοδοτήσεων και δεν διαθέτουν το ευρύ πεδίο δράσεως του εθνικού νομοθέτη.

19 — Απόφαση Meico-Fell, παρατεθείσα στην υποσημείωση 5, σκέψη 12.

20 — Προτάσεις στην υπόθεση Meico-Fell, παρατεθείσα στην υποσημείωση 15, σημείο 5.

κοινοτικού δικαίου παραπέμπει στο δίκαιο κράτους μέλους δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια ότι το εθνικό δίκαιο διαφεύγει πλήρως της επιρροής του κοινοτικού δικαίου. Αντιθέτως, φρονώ ότι το εθνικό δίκαιο πρέπει να περιορίζεται εντός του πλαισίου που του θέτει το κοινοτικό δίκαιο με τη σιωπηρή παραπομπή. Αυτό, κατά τη γνώμη μου, πρέπει ιδίως να ισχύει όταν, όπως εν προκειμένω, πρόκειται όχι για ζήτημα του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, αλλά αποκλειστικώς για την από δικονομικής απόψεως σημασία της έννοιας «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή». Πράγματι, η έννοια αυτή αφορά τις έννομες συνέπειες που έχουν εισαγγελικές ή δικαστικές αποφάσεις στο πλαίσιο της ποινικής δίκης για την εφαρμογή στην πράξη της διαδικασίας της εκ των υστέρων εισπράξεως εκ μέρους των αρχών των κρατών μελών.

36. Διαφορετικά απ' ό,τι στην υπόθεση Meico-Fell, εμπόδιο σ' αυτή την ερμηνεία από το Δικαστήριο αποτελεί όχι η έλλειψη ποινικής εξουσίας της Κοινότητας (ius puniendi) [21], αλλά η από οργανικής και διοικητικής απόψεως κυριαρχική εξουσία των κρατών μελών κατά την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου. Με αυτό νοείται η εξουσία των κρατών μελών να καθορίζουν, ελλείψει γενικών διαδικαστικών διατάξεων της Κοινότητας, τα διοικητικά [22] και δικαιοδοτικά [23] τους όργανα, τα οποία είναι αρμόδια για την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου σε επίπεδο κράτους μέλους. Εντούτοις, αυτή η από διοικητικής απόψεως κυριαρχική εξουσία δεν αποδεσμεύει τα κράτη μέλη από το καθήκον να εκπληρώνουν ορισμένες υποχρεώσεις που τους επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο, πρωτίστως δε την επιταγή της τελεσφορήσεως υπό την έννοια της όσο το δυνατό μεγαλύτερης πρακτικής αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου κατά την εφαρμογή του [24].

21 — Όπως εκθέτει ο γενικός εισαγγελέας Ruiz-Jarabo Colomer με τις προτάσεις του της 26ης Μαΐου 2005 στην υπόθεση C-176/03 (Επιτροπή κατά Συμβουλίου, Συλλογή 2005, σ. I-7879, σημείο 27 επ.), υφίσταται ευρεία συναίνεση ως προς το ότι δεν υπάρχει στο κοινοτικό δίκαιο γενική εξουσία, ρητή ή σιωπηρή, που να επιτρέπει την επιβολή ποινικών κυρώσεων. Συναφώς, αναφέρεται στην απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1981, 203/80, Casati (Συλλογή 1981, σ. 2595, σκέψη 27), κατά την οποία η εξουσία ποινικής καταστολής ανήκει κατ' αρχήν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Το Δικαστήριο διαπίστωσε επίσης με τις αποφάσεις του της 16ης Ιουνίου 1998, C-226/97, Lemmens (Συλλογή 1998, σ. I-3711, σκέψη 19), και της 24ης Νοεμβρίου 1998, C-274/96 Bickel και Franz (Συλλογή 1998, σ. I-7637, σκέψη 17), ότι, κατ' αρχήν, η ποινική νομοθεσία και οι κανόνες της ποινικής δικονομίας εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Εξάλλου, αναγνωρίζεται ότι η Κοινότητα μπορεί να εξαναγκάζει τα κράτη μέλη, σύμφωνα με την αρχή της ειλικρινούς συνεργασίας που καθιερώνει το άρθρο 10 ΕΚ, να πατάσσουν ποινικώς τις συμπεριφορές που συνιστούν προσβολή της κοινοτικής έννομης τάξεως. Ως προς την εξέλιξη της νομολογίας που αφορά την υποχρέωση των κρατών μελών να πατάσσουν παραβιάσεις του κοινοτικού δικαίου, βλ. της αποφάσεις της 2ας Φεβρουαρίου 1977, 50/76, Amsterdam Bulb (Συλλογή τόμος 1977, σ. 59), της 21ης Σεπτεμβρίου 1989, 68/88, Επιτροπή κατά Ελλάδος (Συλλογή 1989, σ. 2965), και της 8ης Ιουλίου 1999, C-186/98, Nunes και de Matos (Συλλογή 1999, σ. I-4883, σκέψη 14).

22 — Voß, R., όπ.π. (υποσημείωση 10), Art. 135 EGV, σημεία 4 και 9. Ο Kahl, W., *Kommentar zum EUV/EGV*, 1η έκδοση (1999), Art. 10, σ. 377, σημείο 24, ομιλεί για «αρχή της εφαρμογής εθνικών διαδικαστικών και δικονομικών συστημάτων», κατά την οποία η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου πραγματοποιείται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ειδικότερα δε με το διέπον τη διοικητική διαδικασία και τη διοικητική οργάνωση εθνικό δίκαιο, εφόσον το κοινοτικό δίκαιο δεν περιέχει σχετικές ρυθμίσεις.

23 — Οι Lenaerts, K./Arts, D./Maselis, I., *Procedural Law of the European Union*, 2η έκδοση, London 2006, σ. 83, σημείο 3-001, επισημαίνουν ότι το κοινοτικό δίκαιο εφαρμόζεται κυρίως από τα δικαστήρια των κρατών μελών. Δεδομένου οτι η Κοινότητα δεν διαθέτει δικό της σύστημα διαδικαστικών κανόνων, εναπόκειται στην έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να καθορίζει τη δικαστική αρμοδιότητα και τους διαδικαστικούς κανόνες για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων που το κοινοτικό δίκαιο παρέχει στα άτομα. Βλ. σχετικώς τις αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1976, 33/76, Rewe (Συλλογή τόμος 1976, σ. 747, σκέψη 5), και 45/76, Comet (Συλλογή τόμος 1976, σ. 765, σκέψη 13), της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-312/93, Peterbroeck (Συλλογή 1995, σ. I-4599, σκέψη 12), καθώς και τις αποφάσεις της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-453/99, Courage και Crehan (Συλλογή 2001, σ. I-6297, σκέψη 29), της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-13/0,1 Safalero (Συλλογή 2003, σ. I-8679, σκέψη 49), και της 13ης Μαρτίου 2007, C-432/05, Unibet (Συλλογή 2007, σ. I-2271, σκέψη 39).

24 — Κατά την αρχή της διαδικαστικής αυτονομίας, οι διαδικαστικές λεπτομέρειες εμπίπτουν στην εσωτερική έννομη τάξη εκάστου κράτους μέλους, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι οι λεπτομέρειες αυτές δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που διέπουν παρόμοιες καταστάσεις εσωτερικής φύσεως (αρχή της ισοδυναμίας) και ότι δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που χορηγεί η κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ., υπό την έννοια αυτή, μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις Peterbroeck, παρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 12, της 16ης Μαΐου 2000, C-78/98, Preston κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-3201, σκέψη 31, της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-201/02, Wells, Συλλογή 2004, σ. I-723, σκέψεις 65 και 67, και Unibet, παρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 43).

37. Η ομοιόμορφη εφαρμογή του τελωνειακού δικαίου είναι απαραίτητη όχι μόνο λόγω της μεγάλης σημασίας που έχει για την Κοινότητα η τελωνειακή ένωση στον τομέα της πολιτικής που αφορά την ολοκλήρωση και της οικονομίας [25], αλλά είναι επίσης σημαντική για τη διαφύλαξη των αρχών του κράτους δικαίου στη σχέση μεταξύ των αρχών και του πολίτη. Οι αποσβεστικές προθεσμίες και οι χρόνοι παραγραφής υφίστανται πράγματι προς το συμφέρον της ασφάλειας δικαίου και σκοπούν στην προστασία τόσο του οφειλέτη όσο και των αρχών [26]. Λαμβανομένων υπόψη αυτών των σημαντικών πτυχών και σε σχέση επίσης με τη διασφάλιση της ομοιόμορφης εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου και της ίσης μεταχειρίσεως των οφειλετών, που αποτελεί έναν από τους στόχους του κανονισμού 1697/79 (ανωτέρω, σημείο 4), η διαδικαστική αυτονομία των κρατών μελών πρέπει, κατά την εκτίμησή μου, να υποχωρήσει, προκειμένου να επιτευχθεί μια ενιαία ρύθμιση ως προς το τελωνειακό δίκαιο τη Κοινότητας [27].

38. Κατά συνέπεια, το Supremo Tribunal Administrativo υπέβαλε ένα ερώτημα για την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου ως προς την από διαδικαστικής απόψεως σημασία της αόριστης νομικής έννοιας «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή», η απάντηση στο οποίο εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της διαδικασίας για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 234, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο β, ΕΚ.

β) Ερμηνεία του κανονισμού

i) Γραμματική ερμηνεία

39. Όπως έχει διαπιστώσει κατ' επανάληψη το Δικαστήριο, λόγω της ανάγκης ομοιόμορφης ερμηνείας των κοινοτικών κανονισμών, η οικεία διάταξη πρέπει να ερμη-

25 — Μολονότι οι στόχοι της Κοινότητας εξαρχής υπερέβαιναν την απλή δημιουργία μιας τελωνειακής ενώσεως μεταξύ των κρατών μελών, η μεγάλη αξιολογική σημασία αυτής καθίσταται εντούτοις σαφής από το γεγονός ότι κατέχει σταθερά την πρώτη θέση μεταξύ των πολιτικών που παρατίθενται. Αποτελεί το σημείο αποκρυσταλλώσεως για το σύνολο σχεδόν των άλλων στόχων και πολιτικών. Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και της εσωτερικής αγοράς δεν επέφερε μεν καμία μεταβολή εν προκειμένω, πλην όμως η τελωνειακή ένωση έχει πλέον ενσωματωθεί στην εσωτερική αγορά και στην εμπορική πολιτική, πράγμα που σηματοδοτεί την πρόοδο της ολοκληρώσεως. Χωρίς τελωνειακή ένωση ούτε πολιτική μεταφορών ούτε γεωργική πολιτική είναι δυνατή. Επίσης, χωρίς τελωνειακή ένωση δεν μπορεί να υπάρξει ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων ή ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων προκαλεί αναγκαστικά την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, τουλάχιστον καθόσον πρέπει να διενεργούνται πληρωμές για τις παραδόσεις των εμπορευμάτων. Η ανομοιόμορφη εφαρμογή του τελωνειακού δικαίου συνεπάγεται μεταβολή των εμπορικών ρευμάτων και, επομένως, βλάπτει τα οικονομικά συμφέροντα της Κοινότητας πολλώ μάλλον, καθόσον δασμοί και επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος δεν εισπράττονται πλέον προς εθνική χρήση, αλλά διατίθενται στην Κοινότητα για τη χρηματοδότηση των αποστολών που της έχουν ανατεθεί (βλ. σχετικώς Sack, J., όπ.π. (υποσημείωση 9) σημεία 6 έως 8).

26 — Βλ. τις αποφάσεις της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, C-260/96, Spac (Συλλογή 1998, σ. I-4997, σκέψη 19), της 10ης Ιουλίου 1997, C-261/95, Palmisani (Συλλογή 1997, σ. I-4025, σκέψη 28), και της 17ης Ιουλίου 1997, C-90/94, Haahr Petroleum (Συλλογή 1997, σ. I-4085, σκέψη 48).

27 — Ο Schwarze, J., *Europäisches Verwaltungsrecht*, τόμος ΙΙ, πρώτη έκδοση, Baden-Baden 1988, σ. 1058 επ., εκθέτει ορθώς ότι ένας από τους σκοπούς του κοινοτικού νομοθέτη κατά την έκδοση του κανονισμού 1697/79 συνίστατο ακριβώς στη δημιουργία ενιαίων διαδικαστικών κανόνων με εκτόπιση του εθνικού διοικητικού δικαίου, προκειμένου να αντιμετωπισθεί ο κίνδυνος αποκλίσεων κατά την εφαρμογή του από τη διοίκηση.

νεύεται και να εφαρμόζεται υπό το φως των αποδόσεών της στις άλλες γλώσσες [28]. Επομένως, αφετηρία της ερμηνείας πρέπει να είναι ο τρόπος με τον οποίο η επίμαχη έννοια αποδίδεται στις διάφορες γλώσσες. Συναφώς, προκαλεί εντύπωση το ότι σε μερικές αποδόσεις, ιδίως στη γερμανική και την ολλανδική, στις οποίες γίνεται λόγος για «Handlungen, die strafrechtlich verfolgbar sind» και «een strafrechtelijk vervolgbare handeling», δεν περιέχεται καμία σαφής ένδειξη για το αν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση ένα ποινικό δικαστήριο πρέπει οπωσδήποτε να έχει επιληφθεί μιας περιπτώσεως ποινικής φύσεως ή αρκεί το απλώς αφηρημένο αξιόποινο της οικείας πράξεως κατά το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο.

40. Αντιθέτως, οι αποδόσεις στην πορτογαλική, τη γαλλική, την ισπανική, την αγγλική και την ιταλική («um acto passível de procedimento judicial repressivo», «un acte passible de poursuites judiciaires répressives», «un acto que puede dar lugar a la incoación de un proceso judicial punitivo», «an act that could give rise to criminal court proceedings», «un atto passibile di un'azione giudiziaria repressiva») παραπέμπουν σαφώς στην ένδικη διαδικασία της ποινικής δίκης, μάλιστα δε στη δυνατότητα επιβολής ποινικών κυρώσεων, πράγμα που πιθανολογεί ότι μπορεί να θεωρηθεί ότι υφίσταται «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή» μόνον όταν απαγγέλλεται κατηγορία ενώπιον ποινικού δικαστηρίου και κατόπιν διεξαγωγής της κύριας διαδικασίας εκδίδεται καταδικαστική απόφαση από το δικαστήριο. Λαμβανομένης υπόψη της ακριβέστερης διατυπώσεως αυτών των γλωσσικών αποδόσεων, πρέπει να ληφθεί ως βάση ότι μια αντίστοιχη προς αυτές ερμηνεία ανταποκρίνεται περισσότερο στη βούληση του κοινοτικού νομοθέτη.

41. Η χαρακτηριστικά ευρεία διατύπωση που επέλεξε ο κοινοτικός νομοθέτης για να περιγράψει την αξιόποινη συμπεριφορά δεν αποτελεί εμπόδιο γι' αυτή την ερμηνεία. Αντιθέτως, κατ' εμέ, συνηγορεί υπέρ του ότι η ύπαρξη του αξιοποίνου σε συγκεκριμένη περίπτωση πρέπει να είναι αδιαμφισβήτητη βάσει του ουσιαστικού και δικονομικού ποινικού δικαίου του κράτους μέλους. Η διατύπωση αυτή πρέπει να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα του τότε σταδίου εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου και της κατά το χρονικό εκείνο σημείο επικρατούσας συναινέσεως ως προς την έλλειψη ποινικής εξουσίας της Κοινότητας.

ii) Δογματική και τελολογική ερμηνεία

42. Οι Κυβερνήσεις της Πορτογαλίας και της Ιρλανδίας, καθώς και η Επιτροπή, συνάγουν από την κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1697/79 γενική αρμοδιότητα των εθνικών τελωνειακών αρχών για την εκ των υστέρων είσπραξη εισαγωγικών και εξαγωγικών δασμών και φόρων που δεν έχουν ακόμη καταστεί απαιτητοί σε βάρος

28 — Αποφάσεις της 5ης Δεκεμβρίου 1967, 19/67, Van der Vecht (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 617), της 12ης Ιουλίου 1979, 9/79, Koschniske (Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 321, σκέψη 6), και της 27ης Μαρτίου 1990, C-372/88, Cricket St. Thomas (Συλλογή 1990, σ. I-1345, σκέψη 19). Το Δικαστήριο διαπίστωσε με αυτές τις αποφάσεις ότι, λόγω της ανάγκης ομοιόμορφης ερμηνείας των κοινοτικών κανονισμών, αποκλείεται ορισμένο κείμενο να εξετάζεται μεμονωμένα, αλλά απαιτείται, σε περίπτωση αμφιβολίας, να ερμηνεύεται και να εφαρμόζεται υπό το φως των αποδόσεών του στις άλλες γλώσσες.

του οφειλέτη την εξουσία των τελωνειακών αρχών να καθορίζουν θεμιτώς, με αποτελέσματα έναντι του κοινοτικού δικαίου, αν υφίσταται «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή».

43. Σ' αυτό μπορεί να αντιταχθεί ότι, καθόσον οι τελωνειακές αρχές είναι αναμφισβητήτως αρμόδιες για την εκ των υστέρων απαίτηση μη εισπραχθέντων δασμών κατά τις σχετικές διατάξεις, αυτή και μόνον η εξουσία δεν αρκεί για να συναχθεί εξ αντιδιαστολής το συμπέρασμα ότι υφίσταται ενδεχομένως παρεπόμενη, βάσει του κοινοτικού δικαίου, αρμοδιότητα των τελωνειακών αρχών να χαρακτηρίζουν μια πράξη ως αξιόποινη.

44. Αντιθέτως, από τον σκοπό και το περιεχόμενο του κανονισμού 1697/79 προκύπτει ότι το ρυθμιστικό περιεχόμενο των άρθρων 2, παράγραφος 1, και 3, παράγραφος 1, εξαντλείται στη δημιουργία ενός εξουσιοδοτικού ερείσματος για την εκ των υστέρων είσπραξη. Πράγματι, αυτός ο κανόνας του κοινοτικού δικαίου ορίζει σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να ζητείται εκ των υστέρων η καταβολή δασμών από τον οφειλέτη, όταν οι αρμόδιες τελωνειακές αρχές διαπιστώνουν ότι η αρχική είσπραξη ήταν εσφαλμένη ή ελλιπής [29]. Βεβαίως, αμφότερες οι διατάξεις αναφέρονται στην αρμοδιότητα των οικείων αρχών να διαπιστώνουν αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την εκ των υστέρων είσπραξη, πλην όμως δεν μπορεί να συναχθεί από αυτές καμία ένδειξη ως προς τις εξακριβώσεις βάσει των οποίων οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να προβαίνουν σ' αυτή τη διαπίστωση.

45. Κατ' αρχήν, τόσο η εξοικείωση με την τελωνειακή διαδικασία όσο και η πείρα και οι εξειδικευμένες γνώσεις που διαθέτουν κατά κανόνα οι τελωνειακές αρχές συνηγορούν υπέρ της υπάρξεως αρμοδιότητας στον τομέα της εξακριβώσεως των περιστατικών, ως είθισται σε μερικά κράτη μέλη [30]. Πάντως, αυτή η σχετική με τις έρευνες αρμοδιότητα δεν πρέπει να εξομοιώνεται με την κατά το

29 — Κατ' αρχάς, οι τελωνειακές αρχές είναι υποχρεωμένες να προβάλλουν την εκ των υστέρων απαίτηση, εκτός αν έχει εφαρμογή η περί αδυναμίας ρύθμιση του άρθρου 5, παράγραφος 1, ή συντρέχει η περίσταση της διακριτικής ευχέρειας κατά το άρθρο 5, παράγραφος 2, του κανονισμού 1697/79.

30 — Οι Berr, C./Trémeau, H., *Le droit douanier communautaire et national*, 7η έκδοση, Paris 2006, επισημαίνουν ότι κατά το γαλλικό δίκαιο η διαπίστωση παραβάσεων του νόμου είναι μεν κατ' αρχήν της αρμοδιότητας των οργάνων της «police judiciaire», οι τελωνειακοί όμως υπάλληλοι διαθέτουν, για ιστορικούς λόγους, πολύ εκτεταμένες αρμοδιότητες διεξαγωγής ερευνών στον τελωνειακό τομέα (σ. 509). Μπορούν, μεταξύ άλλων, να διενεργούν ανακρίσεις κατ' εντολήν και υπό την επίβλεψη της εισαγγελικής αρχής ή του ανακριτή. Για τον συντονισμό της συνεργασίας μεταξύ των διωκτικών αρχών και των τελωνειακών αρχών συστάθηκε, στις 5 Δεκεμβρίου 2002, με κανονιστική απόφαση η αποκαλούμενη «service national de douane judiciaire», η οποία υπάγεται στον «directeur général des douanes et droits indirects». Έργο αυτής της αρχής είναι η διεξαγωγή ερευνών και η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο της καταπολεμήσεως των παραβάσεων στον τομέα των εμμέσων φόρων, των παραποιήσεων σήματος και συναφών παραβάσεων (σ. 510 επ.). Ο Scheurmann-Kettner, P., *Abgabenordnung* (εκδότες Karl Koch, Rolf-Detlef Scholtz), 5η έκδοση, Köln/Berlin/Bonn/München 1996, παραπέμπει στο γερμανικό δίκαιο, κατά το οποίο οι δημοσιονομικές αρχές (Finanzamt, Hauptzollamt, Bundesamt für Finanzen und Familienkasse) έχουν ανακριτικές αρμοδιότητες παρόμοιες προς αυτές της εισαγγελικής αρχής κατά την εξακρίβωση διαπράξεως εγκλημάτων (§ 397, σημεία 3 έως 15). Υπέρ αυτού του περιορισμού του μονοπωλίου διενέργειας ανακρίσεων της εισαγγελικής αρχής συνηγορούν σοβαροί λόγοι. Η έρευνα για την αποκάλυψη φορολογικών εγκλημάτων δεν μπορεί να διαχωρισθεί από τον προσδιορισμό της φορολογικής βάσεως, από τα καθήκοντα των φορολογικών αρχών στο πλαίσιο των φορολογικών διαδικασιών και από τη φορολογική επιτήρηση όσον αφορά δασμούς και φόρους καταναλώσεως. Ενδείξεις για φορολογικά εγκλήματα διαπιστώνονται ως επί το πλείστον κατά τη διαδικασία φορολογήσεως, προ πάντων δε κατά τους εξωτερικούς ελέγχους. Καθόσον οι φορολογικές αρχές διενεργούν επίσης τις ανακρίσεις σε σχέση με φορολογικά εγκλήματα, αποφεύγεται διπλός φόρτος εργασίας για τη διοίκηση, καθώς και άσκοπη καθυστέρηση της διαδικασίας, και χρησιμοποιούνται οι ιδιαίτερες γνώσεις των φορολογικών αρχών στον οικείο τομέα (§ 386, σημείο 3).

ποινικό δίκαιο αξιολόγηση μιας πράξεως [31], η οποία, σύμφωνα με τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ανήκει κατ' αρχήν αποκλειστικώς στα επιφορτισμένα με την επιβολή των ποινικών νόμων όργανα [32]. Αντίθετη ερμηνεία θα σήμαινε τελικώς ότι στις τελωνειακές και φορολογικές αρχές, ως αποτελούσες μέρος της εκτελεστικής κρατικής εξουσίας, παρέχεται οιονεί δικαιοδοτική ιδιότητα, η οποία ούτε στις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών ούτε στο κοινοτικό δίκαιο βρίσκει έρεισμα.

46. Συγκεκριμένα, για παράδειγμα, από το άρθρο 135 ΕΚ, καθώς και από την αντιπαράθεση αυτής της διατάξεως του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου προς τις διατάξεις της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που αφορούν την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, προκύπτει ότι το τελωνειακό καθεστώς και η απονομή της δικαιοσύνης πρέπει, κατά τη βούληση του κοινοτικού νομοθέτη, να παραμείνουν αυτοτελείς τομείς κρατικής δράσεως [33]. Το άρθρο 135, πρώτη φράση, ΕΚ εξουσιοδοτεί το Συμβούλιο να λάβει μέτρα με σκοπό την ενίσχυση της τελωνειακής συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών καθώς και μεταξύ αυτών και της Επιτροπής, ενώ στη δεύτερη φράση διευκρινίζεται ότι τα μέτρα αυτά δεν αφορούν την εφαρμογή του εθνικού ποινικού δικαίου ούτε την απονομή της δικαιοσύνης στα κράτη μέλη [34]. Ο βασικός διαχωρισμός μεταξύ τελωνειακού καθεστώτος και απονομής της δικαιοσύνης, όπως τον προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο, συνιστά, κατ' εμέ, ένδειξη για το ότι εκτιμήσεις των τελωνειακών αρχών ως προς το αξιόποινο μιας πράξεως δεν μπορούν να αντικαθιστούν μια δικαστική κρίση [35].

31 — O Faucherand, P., La lutte contre la fraude douanière: un impératif pour l'Union européenne, *Revue du marché unique européen*, αρ. 1 (1995), αναφέρεται ορθώς στην οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων μεταξύ των επιφορτισμένων με τη διεξαγωγή ερευνών τελωνειακών αρχών και των δικαστηρίων. Έργο αυτών των επιφορτισμένων με τη διεξαγωγή ερευνών αρχών στον τομέα της καταπολεμήσεως της απάτης είναι να προσκομίζουν στα δικαστήρια τις αποδείξεις που πείθουν ότι υφίσταται παράβαση νόμου (σ. 78). Η κίνηση ποινικής διαδικασίας επακολουθεί κατά κανόνα σε προχωρημένο στάδιο των ερευνών (σ. 81). Οι Berr, C./Trémeau, H., όπ.π. (υποσημείωση 30), παραπέμπουν στη θεμελιώδη αρχή του γαλλικού δικαίου περί του σχηματισμού δικανικής πεποιθήσεως στον ποινικό δικαστή (σ. 541).Κατά την εν λόγω αρχή, αυτός είναι ο μόνος που φέρει την ευθύνη της νομικής εκτιμήσεως των ενώπιόν του προσκομισθέντων αποδεικτικών στοιχείων και εκτεθέντων περιστατικών (σ. 547). Κατά τον Scheurmann-Kettner, P., όπ.π. (υποσημείωση 30), § 399, σημείο 3 επ., η νομική κατάσταση κατά το γερμανικό δίκαιο δεν εμφανίζεται διαφορετική. Οι φορολογικές αρχές υποχρεούνται να επεμβαίνουν στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους λόγω διαπράξεως οποιουσδήποτε εγκλήματος, εφόσον υφίστανται επαρκείς πραγματικές ενδείξεις. Αν από τις έρευνες προκύψει επαρκώς ότι συντρέχει λόγος ασκήσεως της ποινικής διώξεως, οι φορολογικές αρχές ζητούν από τον δικαστή να εκδώσει ποινική διάταξη, αν η ποινική υπόθεση προσφέρεται προς τούτο, διαφορετικά υποβάλλουν τον φάκελο στην εισαγγελική αρχή. Βλ. επίσης ως προς την προβλεπόμενη διεξαγωγή της διαδικασίας κατά το φορολογικό ποινικό δίκαιο στη Γερμανία και τη Γαλλία τον Bremer, H., *Das deutsche und französische Steuerstrafrecht und Verfahrensrecht im Vergleich*, Baden-Baden 2003, σ. 210 και 227. O Witte, P., *Zollkodex*, τρίτη έκδοση, München 2002, Art. 221, σημείο 8, επισημαίνει μια παρομοια κατανομή αρμοδιοτήτων στο αυστριακό δίκαιο, δεδομένου ότι οικονομικά εγκλήματα θεωρούνται εγκλήματα μόνον αν μπορούν να κριθούν αποκλειστικώς ενώπιον δικαστηρίου ή τμήματος (Spruchsenat).

32 — O Sánchez, P., Conference of the Chief Justices of the Supreme Courts and Attorney-Generals of the Countries of the European Union (Lisbon, 18th to the 21st May, 1994), *Boletim de documentação e direito comparado*, αρ. 59/60, έτος 1994, σ. 453, επισημαίνει ως προς την ισπανική έννομη τάξη ότι δεν πρέπει να συγχέονται οι σχετικές με την διεξαγωγή ερευνών εξουσίες με τη δικαιοδοτική λειτουργία, δεδομένου ότι αυτή, κατά το άρθρο 117, παράγραφος 3, του ισπανικού Συντάγματος, ασκείται αποκλειστικώς από δικαστές.

33 — Με τις αποφάσεις του Άμστερνταμ, οι ρυθμίσεις για τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων κατά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (ο αποκαλούμενος τρίτος πυλώνας) μετατέθηκαν εν μέρει από τον τομέα της διακυβερνητικής συνεργασίας στον τομέα της ΕΚ. Το άρθρο 135 ΕΚ για την τελωνειακή συνεργασία εντάχθηκε για πρώτη φορά υπό αυτοτελή τίτλο στον τομέα των κοινοτικών εξουσιών. Αντιθέτως, η αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις εξακολουθεί να ανήκει στον τομέα της διακυβερνητικής συνεργασίας. Η συνεργασία αυτή επεκτείνεται επίσης, κατά το άρθρο 29, δεύτερο εδάφιο, ΕΕ, καθώς και κατά το άρθρο 30, παράγραφος 1, στοιχείο α, ΕΕ, στις τελωνειακές αρχές στον τομέα της διώξεως εγκλημάτων [βλ. Voß, R., όπ.π., (υποσημείωση 10), Art. 135 EGV, σημείο 2 επ.].

34 — O Faucherand, P., όπ.π. (υποσημείωση 31), σ. 87, υπογραμμίζει το γεγονός ότι κατά τον σχεδιασμό των μέτρων σε κοινοτικό επίπεδο προς τον σκοπό βελτιώσεως της συνεργασίας μεταξύ των διοικήσεων των κρατών μελών στον τομέα της καταπολεμήσεως του λαθρεμπορίου ελήφθη πρόνοια να μη θιγεί η δραστηριότητα των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των ποινικών δικαστηρίων (σ. 87).

35 — Ο γενικός εισαγγελέας Ruiz-Jarabo Colomer εκθέτει με τις προτάσεις του στην υπόθεση C-176/03, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, παρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σημείο 78, ότι ως « απονομή της δικαιοσύνης» κατά το άρθρο 135 ΕΚ πρέπει να νοείται η αρμοδιότητα εφαρμογής του ποινικού δικαίου, η οποία, αναμφιβόλως, ανήκει στους δικαστές που απονέμουν την ποινική δικαιοσύνη.

47. Ο γενικός εισαγγελέας Van Gerven στηρίζεται προφανώς σε παρόμοιες σκέψεις, διευκρινίζοντας κατ' αρχάς ρητώς, με τις προτάσεις του στην υπόθεση Meico-Fell, ότι εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξετάσει, βάσει του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, αν υφίσταται «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή» [36]. Οι παρατηρήσεις αυτές συμπληρώνονται στη συνέχεια με τη διαπίστωση ότι η επίμαχη νομική έννοια αφορά κατ' ανάγκην πράξεις που συνεπάγονται την απειλή επιβολής κυρώσεων, τις οποίες πρέπει να αποφασίσει ένα δικαστήριο [37].

48. Επομένως, από τη δογματική και τελολογική ερμηνεία συνάγεται ότι η παραπομπή του άρθρου 3 του κανονισμού 1697/79 πρέπει να νοηθεί ως αναφορά όχι μόνο στο ουσιαστικό, αλλά και στο δικονομικό ποινικό δίκαιο των κρατών μελών.

iii) Ερμηνεία υπό το φως των κοινοτικών θεμελιωδών δικαιωμάτων

49. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται από την ερμηνεία των διατάξεων του κανονισμού 1697/79 υπό το φως των διαδικαστικών θεμελιωδών δικαιωμάτων της Κοινότητας, προ πάντων δε του δικαιώματος για δίκαιη δίκη.

50. Κατά πάγια νομολογία, τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου την τήρηση των οποίων διασφαλίζει το Δικαστήριο [38]. Συναφώς, το Δικαστήριο εμπνέεται από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών καθώς και από τις ενδείξεις τις οποίες παρέχουν οι διεθνείς πράξεις περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, για τις οποίες έχουν συνεργασθεί ή στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη. Η υπογραφείσα στη Ρώμη, στις 4 Νοεμβρίου 1950, Ευρωπαϊκή Σύμβαση περί Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (στο εξής: ΕΣΔΑ) έχει συναφώς προέχουσα σημασία [39].

51. Στο πλαίσιο της περαιτέρω εξελίξεως της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκληρώσεως, η νομολογία αυτή απέκτησε θεσμικό έρεισμα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ. Κατά την εν λόγω διάταξη, η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την ΕΣΔΑ και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παρα-

36 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Van Gerven στην υπόθεση Meico-Fell, παρατεθείσα στην υποσημείωση 15, σημείο 5.

37 — Ibidem, σημείο 8, μολονότι το οικείο δικαστήριο του κράτους μέλους δεν χρειάζεται κατ' ανάγκην, όπως διευκρινίζει ο γενικός εισαγγελέας Van Gerven, να είναι ποινικό δικαστήριο.

38 — Γνωμοδότηση 2/94 της 28ης Μαρτίου 1996, Συλλογή 1996, σ. I-1759, σκέψη 33, καθώς και αποφάσεις της 12ης Νοεμβρίου 1969, 29/69, Stauder (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 147, σκέψη 7), της 12ης Ιουλίου 1957, 7/56 και 3/57 έως 7/57, Algera (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 157, συνοπτική μετάφραση στην ελληνική, συγκεκριμένα Slg. 1957, σ. 117), και της 29ης Μαΐου 1997, C-299/95 Kremzow (Συλλογή 1997, σ. I-2629, σκέψη 14).

39 — Βλ., π.χ., τις αποφάσεις της 14ης Μαΐου 1974, 4/73, Nold (Συλλογή τόμος 1974, σ. 279), της 13ης Δεκεμβρίου 1979, 44/79, Hauer (Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 749, σκέψη 15), της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston, Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψη 18), και της 28ης Μαρτίου 2000, C-7/98, Krombach (Συλλογή 2000, σ. I-1935, σκέψη 25).

δόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.

52. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει εκθέσει κατ' επανάληψη ότι τα κράτη μέλη επίσης οφείλουν να τηρούν τις επιταγές που απορρέουν από την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην κοινοτική έννομη τάξη, όταν εφαρμόζουν κοινοτικές ρυθμίσεις, και συνεπώς, κατά το μέτρο του δυνατού, να εφαρμόζουν τις ρυθμίσεις αυτές κατά τρόπο που να μην αντιβαίνει στις προαναφερθείσες επιταγές [40]. Από αυτό συνάγεται ότι τα κράτη μέλη δεσμεύονται άμεσα από τα θεμελιώδη δικαιώματα του κοινοτικού δικαίου, όπως ακριβώς και τα κοινοτικά όργανα, όταν και καθόσον η δράση τους εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των Συνθηκών [41]. Η προϋπόθεση αυτή πληρούται αναμφισβητήτως, όταν, όπως εν προκειμένω, είναι αρμόδια για τη διοικητική εφαρμογή του τελωνειακού δικαίου.

53. Το Δικαστήριο διευκρίνισε περαιτέρω ότι, όταν μια εθνική ρύθμιση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, υποχρεούται, εφόσον επιληφθεί προδικαστικώς σχετικής υποθέσεως, να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο όλα τα ερμηνευτικά στοιχεία που είναι αναγκαία για να μπορέσει αυτό να κρίνει αν η ρύθμιση αυτή συμβιβάζεται με τα θεμελιώδη δικαιώματα για τον σεβασμό των οποίων μεριμνά το Δικαστήριο [42].

— Δικαίωμα για δίκαιη δίκη

54. Για την απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, σημασία κατ' αρχάς έχει η εξαγγελία στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ, κατά το οποίο κάθε πρόσωπο έχει

40 — Αποφάσεις της 13ης Απριλίου 2000, C-292/97, Karlsson (Συλλογή 2000, σ. I-2737, σκέψη 37), της 24ης Μαρτίου 1994, C-2/92, Bostock (Συλλογή 1994, σ. I-955, σκέψη 16), της 14ης Ιουλίου 1994, C-351/92, Graff (Συλλογή 1994, σ. I-3361, σκέψη 17), της 18ης Ιουνίου 1991, C-260/89, ERT (Συλλογή 1991, σ. I-2925, σκέψη 42), της 13ης Ιουλίου 1989, 5/88, Wachauf (Συλλογή 1989, σ. 2609, σκέψη 19), της 25ης Νοεμβρίου 1986, 201/85 και 202/85, Klensch (Συλλογή 1986, σ. 3477, σκέψη 8).

41 — Moitinho de Almeida, J. C., Protección de los derechos fundamentales en la jurisprudencia del TJCE, *El Derecho comunitario europeo y su aplicación judicial* (εκδότες Gil Carlos Rodríguez Iglesias/Diego Liñan Nogueras), Madrid 1993, σ. 113, Brosius-Gersdorf, F., *Bindung der Mitgliedstaaten an die Gemeinschaftsgrundrechte — Die Grundrechtsbindung der Mitgliedstaaten nach der Rechtsprechung des EuGH, der Charta der Grundrechte der Europäischen Union und ihre Fortentwicklung*, Berlin 2005, σ. 17 έως 20, Jürgensen, T./Schlünder, I., EG-Grundrechtsschutz gegenüber Maßnahmen der Mitgliedstaaten, *Archiv des öffentlichen Rechts*. αρ. 2 (1996),σ. 208 επ., Schütz, H.-J./Bruha, T./König, D., όπ.π. (υποσημείωση 10), σ. 70, 294, 883, οι οποίοι έχουν τη γνώμη ότι τα κράτη μέλη δεσμεύονται από τα θεμελιώδη δικαιώματα του κοινοτικού δικαίου, όταν και καθόσον η δράση τους εμπίπτει «στο πεδίο εφαρμογής των Συνθηκών». Αυτό ισχύει αναντιρρήτως ως προς την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, δεδομένου ότι τα κράτη μέλη, τα οποία κατά κανόνα έχουν την εκτελεστική αρμοδιότητα, ενεργούν από λειτουργικής απόψεως ως «κοινοτικές αρχές», Herrero de la Fuente, A., *La Carta de derechos fundamentales de la Unión Europea — Una perspectiva pluridisciplinar*, Zamora 2003, σ. 229, 230, 235, ο οποίος επισημαίνει ότι μπορεί να γίνεται επίκληση των κοινοτικών θεμελιωδών δικαιωμάτων έναντι τόσο των κοινοτικών οργάνων όσο και των οργάνων των κρατών μελών, όταν αυτά εφαρμόζουν κανόνες του κοινοτικού δικαίου.

42 — Αποφάσεις Bostock, παρατεθείσα στην υποσημείωση 40, σκέψη 16, και ERT, παρατεθείσα στην υποσημείωση 40, σκέψη 42.

δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί δικαίως, δημοσίως και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, νομίμως λειτουργούν, το οποίο θα αποφασίσει επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. Το θεμελιώδες αυτό δικαίωμα έχει διατυπωθεί με παρόμοιο τρόπο στο άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως [43], κατά το οποίο κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικαστεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός ευλόγου προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως. Με βάση τα θεμελιώδη αυτά δικαιώματα, το Δικαστήριο διαμόρφωσε ρητώς μια γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, κατά την οποία κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικάζεται αψόγως [44] και η οποία είναι επίσης εφαρμοστέα στον τομέα του ποινικού δικαίου [45].

55. Όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως διαθέτουν μια πολύπλοκη δικαστική οργάνωση πληθώρας δικαστηρίων με αρμοδιότητες και τομείς δραστηριοτήτων επακριβώς οριοθετημένων. Τα διάφορα συστήματα δικαστικής οργανώσεως εντός της Ευρωπαϊκής Ενώσεως αντικατοπτρίζουν τις πολλαπλές νομικές παραδόσεις των κρατών μελών. Οι περισσότερες έννομες τάξεις των κρατών μελών προβλέπουν πάντως, παράλληλα με πολιτικά και διοικητικά δικαστήρια, ποινικά δικαστήρια, τα οποία χαρακτηρίζονται από μια ιδιαίτερη διαδικασία ως προς τη συλλογή αποδείξεων και την έκδοση καταδικαστικής αποφάσεως για τη διάπραξη εγκλήματος. Έργο τους είναι να πραγματώνουν την αξίωση του κράτους για την επιβολή ποινής, προστατεύοντας συγχρόνως

43 — Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η διακήρυξη του οποίου έγινε στη Νίκαια στις 7 Δεκεμβρίου 2000 (ΕΕ C 364 της 18.12.2000, σ. 1). Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων δεν έχει περιληφθεί στις Συνθήκες, ούτε δε το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ παραπέμπει σ' αυτόν. Συνιστά πρωτίστως μια δήλωση πολιτικού περιεχομένου, από την οποία, μεταξύ άλλων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αισθάνονται ότι δεσμεύονται. Βεβαίως, δεν επιτρέπεται να αγνοείται η ρητώς εκφρασθείσα βούληση των συντακτών του Χάρτη να μη του προσδώσουν δεσμευτική νομική ισχύ, πλην όμως συμφωνώ με την άποψη του γενικού εισαγγελέα Léger ότι θα ήταν εσφαλμένη η κρίση ότι στερείται οποιασδήποτε σημασίας (βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Léger της 10ης Ιουλίου 2001 στην υπόθεση C-353/99 P, Συμβούλιο κατά Hautala, Συλλογή 2001, σ. I-9565, σημεία 73 έως 86). Αντιθέτως, πρέπει να θεωρηθεί ως συγκεκριμενοποίηση των κοινών ευρωπαϊκών αξιών. Επομένως, είναι αυτονόητο ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου (βλ. για παράδειγμα τις αναφορές στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων με τις προτάσεις των γενικών εισαγγελέων Alber, της 1ης Φεβρουαρίου 2001 στην υπόθεση C-340/99, TNT Traco, Συλλογή 2001, σ. I-4109, σημείο 94, Tizzano, της 8ης Φεβρουαρίου 2001 στην υπόθεση C-173/99, BECTU, Συλλογή 2001, σ. I-4881, σημεία 26 έως 28, Mischo, της 22ας Φεβρουαρίου 2001 στις υποθέσεις C-122/99 P και C-125/99 P, D και Σουηδία κατά Συμβουλίου, Συλλογή 2001, σ. I-4319, σημείο 97, Jacobs, της 14ης Ιουνίου 2001 στην υπόθεση C-377/98, Κάτω Χώρες κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, Συλλογή 2001, σ. I-7079, σημείο 197, Geelhoed, της 5ης Ιουλίου 2001 στην υπόθεση C-413/99, Baumbast, Συλλογή 2002, σ. I-7091, σημεία 59 και 110, Ruiz-Jarabo Colomer, της 4ης Δεκεμβρίου 2001 στην υπόθεση C-208/00, Überseering, Συλλογή 2002, σ. I-9919, σημείο 59. Με αυτό το πνεύμα επίσης, οι Poiares Maduro M., The double constitutional life of the Charter of Fundamental Rights, *Unión Europea y derechos fundamentales en perspectiva constitucional*, Madrid 2004, σ. 306, Schmitz T., Die Charta der Grundrechte der Europäischen Union als Konkretisierung der gemeinsamen europäischen Werte, *Die Europäische Union als Wertegemeinschaft*, Berlin 2005, σ. 85, καθώς και Beyer, U./Oehme, C./Karmrodt, F., Der Einfluss der Europäischen Grundrechtecharta auf die Verfahrensgarantien im Unionsrecht, *Beiträge zum Transnationalen Wirtschaftsrecht*, τεύχος 34, Νοέμβριος 2004, σ. 14). Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων χρησιμοποιείται επίσης εσχάτως από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η ερμηνεία των ηλικίας πλέον των πενήντα ετών άρθρων της ΕΣΔΑ υπό το φως των σημερινών δεδομένων (βλ. για παράδειγμα την απόφαση της 11ης Ιουλίου 2002, Goodwin κατά Ηνωμένου Βασιλείου, *Reports of Judgments and Decisions*, 2002-VI, σκέψη 100). Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αναφέρθηκε για πρώτη φορά στο Χάρτη, σε συνάρτηση με το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής έννομης προστασίας, με την απόφαση Unibet, παρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 39.

44 — Αποφάσεις της 28ης Μαρτίου 2000, Krombach, παρατεθείσα στην υποσημείωση 39, σκέψη 26, της 17ης Δεκεμβρίου 1998, C-185/95 P, Baustahlgewebe κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. I-8417, σκέψεις 20 επ.), και της 11ης Ιανουαρίου 2000, C-174/98 P και C-189/98 P, Κάτω Χώρες και Van der Wal κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-1, σκέψη 17).

45 — Κατά τον Haase, K., *Die Anforderungen an ein faires Gerichtsverfahren auf europäischer Ebene*, Berlin 2006, σ. 282, το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής της κατά το κοινοτικό δίκαιο επιταγής για δίκαιη δίκη, σε αντίθεση προς τη βάσει συμβατικού δικαίου αρχή της δίκαιης δίκης κατά το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, που κατά το γράμμα του έχει εφαρμογή μόνο σε διαδικασίες αστικού και ποινικού δικαίου, εκτείνεται εκ των προτέρων, ως εκ της φύσεώς της ως γενικής αρχής του κοινοτικού δικαίου, σε όλα τα είδη διαδικασιών. Βλ. τόσο την απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Φεβρουαρίου 1979, 85/76, Hoffmann-La Roche κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1979, σ. 215, σκέψη 9) όσο και τις αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-348/94, Enso Española (Συλλογή 1998, σ. II-1875, σκέψη 80), και της 22ας Οκτωβρίου 1997, T-18/96, Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf και Federatie van Nederlandse Kraanverhuurbedrijven (Συλλογή 1997, σ. II-1739, σκέψεις 53 επ.).

τα δικαιώματα του κατηγορουμένου [46]. Αποτελούν εγγύηση όχι μόνο για εξειδικευμένες γνώσεις στον τομέα της ποινικής καταστολής και της νομικής προστασίας του ατόμου, αλλά και για την απαιτούμενη για την επιτέλεση του έργου τους δικαστική ανεξαρτησία [47].

56. Προκειμένου να εμποδισθεί η παράκαμψη της παρεχόμενης από τα ποινικά δικαστήρια έννομης προστασίας μέσω της κατατάξεως των μέτρων ποινικής καταστολής ως μέτρων πειθαρχικού, διοικητικού ή αστικού δικαίου [48], το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι η έννοια της «κατηγορίας» κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, ΕΣΔΑ πρέπει να ερμηνεύεται αυτοτελώς [49]. Συναφώς, δεν αμφισβητείται ότι η αόριστη αυτή νομική έννοια περιέχει παράλληλα με μια ουσιαστική συνισταμένη και μια δικονομική, καθόσον το πεδίο προστασίας αυτού του θεμελιώδους δικαιώματος καταλαμβάνει το σύνολο της ποινικής διαδικασίας, περιλαμβανομένων των σχετικών με τα ένδικα μέσα διαδικασιών και την καταδίκη [50].

57. Κατ' εμέ, οι ίδιες εκτιμήσεις πρέπει να ισχύουν εν προκειμένω όσον αφορά την ερμηνεία της νομικής έννοιας της «πράξεως για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή» στο άρθρο 3 του κανονισμού 1697/79. Άλλως, οι διαδικαστικές εγγυήσεις, τις οποίες προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο κατά το πρότυπο του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ και του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, θα μπορούσαν να διατρέχουν τον κίνδυνο καταστρατηγήσεώς τους, αν ένα κράτος μέλος μπορούσε θεμιτώς να δημιουργήσει ένα πρόσθετο, παράλληλο όργανο με δικαιοδοτική εξουσία. Αυτό ισχύει σαφέστατα στην περίπτωση αναθέσεως μιας αρμοδιότητας στις τελωνειακές αρχές, ως αποτελούσες μέρος της εκτελεστικής εξουσίας, η οποία εκ των προτέρων αντιφάσκει προς το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ και του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

46 — Cunha Rodrigues, J. N., Discours de son Excellence le Procureur General de la République, Conference of the Chief Justices of the Supreme Courts and Attorney-Generals of the Countries of the European Union, όπ.π. (υποσημείωση 32), σ. 19 επ., αναφέρεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα των δικαστηρίων στον τομέα της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Επί πλέον, αναφέρεται στη δυσκολία εναρμονίσεως της προστασίας της κοινωνίας από εγκλήματα προς την τήρηση των διαδικαστικών εγγυήσεων. Ο Bacigalupo, E., *Justicia penal y derechos fundamentales*, Madrid 2002, σ. 134, θεωρεί την καταδίκη του ενόχου και την προστασία του αθώου ως τον σκοπό της ποινικής δίκης.

47 — Ο De Figuereido Dias, J., *Direito processual penal*, Coimbra 2004, σ. 303 επ. θεωρεί την ανεξαρτησία των ποινικών δικαστηρίων ως μια μορφή εκφράσεως της αρχής της διακρίσεως των εξουσιών. Θεωρεί επίσης δικαιολογημένο αυτόν τον διαχωρισμό από τη συνεχώς αυξανόμενη κοινωνική λειτουργία την οποία οφείλει να επιτελεί ο ποινικός δικαστής. Ο Bacigalupo, E., όπ.π. (υποσημείωση 46), σ. 14, περιγράφει το ιστορικό της συστάσεως των πρώτων ανεξάρτητων ποινικών δικαστηρίων στην Ευρώπη του 18ου και 19ου αιώνα μετά το τέλος της απολυταρχικής περιόδου.

48 — Βλ. Ovey, C./White, R., Jacobs and White, *The European Convention on Human Rights*, 3η έκδοση, Oxford 2002, σ. 141; Soyer, J.-C./de Salvia, M., *La Convention européenne des droits de l'homme — Commentaire article par article* (εκδότες Decaux, E./Imbert, P.-H., 2η έκδοση, Paris 1999, σ. 254.

49 — Βλ., π.χ., τις αποφάσεις της 8ης Ιουνίου 1976, Engel κατά Κάτω Χωρών, Series A, αρ. 22, σκέψη 81, και της 25ης Φεβρουαρίου 1993, Funke κατά Γαλλίας, Series A, αρ. 256-A, σκέψη 44.

50 — Βλ. Ovey, C. και White, R., όπ.π. (υποσημείωση 48), σ. 143. Με την απόφασή του της 15ης Ιουλίου 1982 στην υπόθεση Eckle κατά Γερμανίας, Series A, αρ. 51 (1983) 5 EHRR 1, σκέψη 73, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διευκρινίζει την έννοια της «κατηγορίας» ως ακολούθως: «Charge, for the purposes of Article 6 par. 1 (art. 6-1), may be defined as ‚the official notification given to an individual by the competent authority of an allegation that he has committed a criminal offence'». Συνεπώς, το πεδίο προστασίας του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ καταλαμβάνει το σύνολο της ποινικής διαδικασίας, περιλαμβανομένων των σχετικών με τα ένδικα μέσα διαδικασιών και την καταδίκη: «As regards the end of the ‚time' in criminal matters the period governed by Article 6 par. 1 covers the whole of the proceedings in issue, including appeal proceedings» (σκέψη 76).

— Η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας

58. Περαιτέρω, θεωρώ χρήσιμο, επίσης όσον αφορά -το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, να αναφερθώ στην καθιερούμενη με το άρθρο 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ αρχή, κατά την οποία τεκμαίρεται ότι ο κατηγορούμενος για τη διάπραξη εγκλήματος είναι αθώος, έως ότου αποδειχθεί κατά νόμο η ενοχή του. Στο άρθρο 48 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων εκτίθεται αντιστοίχως ότι κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με το νόμο. Η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας αναγνωρίζεται σε όλες τις έννομες τάξεις των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως ως απόρροια της αρχής του κράτους δικαίου.

59. Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου παρέχει διευκρινίσεις για το εννοιολογικό περιεχόμενο της αρχής του τεκμηρίου της αθωότητας. Από αυτή προκύπτει ότι η εν λόγω αρχή εκφράζεται ποικιλοτρόπως. Παρά ταύτα, διαπιστώνονται τα ακόλουθα χαρακτηριστικά που έχουν σημασία για την υπό εξέταση υπόθεση.

60. Η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας υφίσταται μόνον υπέρ του προσώπου που κατηγορείται για τη διάπραξη εγκλήματος [51]. Υποχρεώνει το κράτος να μεταχειρίζεται τον κατηγορούμενο σαν να μην είχε διαπράξει κανένα έγκλημα, έως ότου το κράτος, με τη μορφή των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, προσκομίσει επαρκείς αποδείξεις, που πείθουν ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο για την ενοχή του κατηγορουμένου. Κατά κανόνα, ο εισαγγελέας οφείλει να αποδείξει πέραν πάσης αμφιβολίας την ενοχή του κατηγορουμένου. Κατά την αντίληψη του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το βάρος της αποδείξεως φέρει η εισαγγελική αρχή και κάθε αμφιβολία πρέπει να είναι υπέρ του κατηγορουμένου [52].

61. Επί πλέον, ένα δικαστήριο ή ένας αξιωματούχος δεν επιτρέπεται να προβαίνουν σε δηλώσεις ότι ο κατηγορούμενος έχει διαπράξει έγκλημα, πριν αυτός εμφανισθεί ενώπιον δικαστηρίου και καταδικασθεί. Το τεκμήριο της αθωότητας δεν τηρείται όταν οι εκφράσεις ενός αξιωματούχου, που αφορούν πρόσωπο κατηγορούμενο για την τέλεση εγκλήματος, συνιστούν δηλώσεις για την ενοχή του, χωρίς η ενοχή αυτή να έχει αποδειχθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου και χωρίς να έχει δοθεί σ' αυτό το

51 — Χ κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, αρ. 4483/70 — Η προσφυγή απορρίφθηκε ως απαράδεκτη.

52 — Απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 1988, Barberà, Messegué και Jabardo κατά Ισπανίας, Serie A, αρ. 146 (1989), σκέψη 77.

πρόσωπο η ευκαιρία να κάνει χρήση των δικαιωμάτων του άμυνας [53]. Όταν γίνονται δημοσίως δηλώσεις για γεγονότα που έχουν σχέση με την ποινική δίκη, πρέπει να επιδεικνύεται επιφυλακτικότητα [54].

62. Η νομολογία αυτή, αφενός μεν, στηρίζεται στη νομική πεποίθηση ότι μόνο με την ποινική διαδικασία μπορεί να επιτευχθεί η επίσημη διαπίστωση της ποινικής ευθύνης και, επομένως, κανένα άλλο κρατικό όργανο δεν επιτρέπεται να χαρακτηρίσει κάποιον ως ένοχο, αφετέρου δε, λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η δημοσίως έκφραση υπόνοιας εκ μέρους κρατικών υπηρεσιών μπορεί να έχει επιπτώσεις στη νομική κατάσταση του ατόμου. Κατά συνέπεια, επιδιώκει την προστασία του υπόπτου από εκ των προτέρων καταδίκη [55].

63. Κατ' εμέ, μια διαπίστωση σε σχέση με το αξιόποινο μιας πράξεως του οφειλέτη, όταν αυτή πραγματοποιείται από τις τελωνειακές αρχές στο πλαίσιο της διαδικασίας της εκ των υστέρων εισπράξεως, πριν ακόμη εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση, εγκυμονεί τον κίνδυνο απαράδεκτης εκ των προτέρων καταδίκης και στιγματισμού δημοσίως του οφειλέτη. Βεβαίως, ο οφειλέτης έχει την ευχέρεια να προσβάλει μια εκδοθείσα από τις αρχές πράξη επιβολής δασμών μέσω ασκήσεως προσφυγής ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων και κατ' αυτόν τον τρόπο

53 — Με την απόφαση της 25ης Μαρτίου 1983, Minelli κατά Ελβετίας, Serie A, αρ. 62 (1983), σκέψη 38, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε, όσον αφορά την έκταση του τεκμηρίου αθωότητας, ότι δικαστική απόφαση με την οποία περατώνεται μια διαδικασία λόγω παρελεύσεως της προθεσμίας παραγραφής συνιστά παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ, εάν αφήνει να εννοηθεί ότι το δικαστήριο θεωρεί ένοχο τον κατηγορούμενο. Η συγκεκριμένη αυτή περίπτωση αφορούσε μια δικονομική ρύθμιση που υποχρέωνε τον κατηγορούμενο να καταβάλει τα δικαστικά έξοδα, αν προβλεπόταν ότι θα ηττάτο. Το Δικαστήριο αποφάσισε ότι το σκεπτικό του ελβετικού δικαστηρίου, παρά την προσεκτική επιλογή των λέξεων («in all probability», «very probably») περιείχε παρατηρήσεις που δεν συμβιβάζονταν με το άρθρο 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ. Η απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 1995, Allenet de Ribemont κατά Γαλλίας, Serie A, αρ. 308 (1995) σκέψεις 37, 41, αφορούσε τις εκφράσεις υψηλόβαθμων αστυνομικών υπαλλήλων και του γαλλικού υπουργείου εσωτερικών για την κατηγορία της προκλήσεως σε διάπραξη φόνου κατά του Ribemont στο πλαίσιο μιας συνεντεύξεως τύπου που πραγματοποιήθηκε παράλληλα με την ποινική διαδικασία. Το Δικαστήριο εκτίμησε ότι οι εκφράσεις αυτές συνιστούσαν σαφή διαπίστωση της ενοχής του Ribemont από κρατικές υπηρεσίες που μπορούσε να επηρεάσει την κοινή γνώμη και να προκαταλάβει την αρμόδια δικαστική αρχή για την έκδοση καταδικαστικής αποφάσεως. Η απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2000, Daktaras κατά Λιθουανίας, ατομική προσφυγή αρ. 42095/98, σκέψη 41, αφορούσε τις εκφράσεις ενός εισαγγελέα στο πλαίσιο μιας προκαταρκτικής εξετάσεως, από τις οποίες μπορούσε να συναχθεί ότι η ενοχή του κατηγορουμένου είχε ήδη αποδειχθεί. Το Δικαστήριο υπενθύμισε κατ' αρχάς ότι η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας μπορούσε να παραβιασθεί και από τον εισαγγελέα που οφείλει να λάβει απόφαση για την αναστολή της προκαταρκτικής εξετάσεως. Το Δικαστήριο θεώρησε μεν ατυχή την έκφραση «αποδειχθεί», δεν μπόρεσε όμως, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων υπό τις οποίες χρησιμοποιήθηκε αυτή η έκφραση, να διαπιστώσει παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ. Με την απόφαση της 8ης Απριλίου 2005, A. L. κατά Γερμανίας, ατομική προσφυγή αρ. 72758/01, σκέψη 31, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αναφέρθηκε στις διαπιστώσεις στις οποίες προέβη με την απόφαση Daktaras, όπου υπενθύμισε ότι «το τεκμήριο της αθωότητας που καθιερώνει το άρθρο 6, παράγραφος 2, συνιστά ένα από τα στοιχεία της δίκαιης δίκης που απαιτεί το άρθρο 6, παράγραφος 1. Το τεκμήριο αυτό δεν τηρείται όταν μια επίσημη δήλωση που αφορά ένα κατηγορούμενο υποδηλώνει το συναίσθημα ότι αυτός είναι ένοχος, ενώ η ενοχή του δεν έχει προηγουμένως αποδειχθεί κατά νόμο. Αρκεί, ακόμη και ελλείψει επίσημης διαπιστώσεως, μια αιτιολογία η οποία υποδηλώνει ότι ο δικαστικός λειτουργός θεωρεί το οικείο πρόσωπο ένοχο».

54 — Η απόφαση της 26ης Μαρτίου 2002, Butkevičius κατά Λιθουανίας, ατομική προσφυγή αρ. 48297/99, σκέψεις 51 έως 54, αφορούσε τις εκφράσεις του Προέδρου της Εισαγγελίας και του Προέδρου της Βουλής της Λιθουανίας στα μέσα μαζικής ενημερώσεως κατόπιν της συλλήψεως του πρώην υπουργού εθνικής άμυνας Butkevičius λόγω υπόνοιας δωροδοκίας. Το Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου θεώρησε ότι αυτές οι επίσημες δηλώσεις ήταν ικανές να κάνουν το κοινό να πιστέψει ότι κατηγορούμενος είναι ένοχος, πριν ακόμη αυτός καταδικασθεί αμετακλήτως. Κατά συνέπεια, δέχτηκε ότι υφίστατο παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ.

55 — Ο Frowein, J., Zur Bedeutung der Unschuldsvermutung in Art. 6 Abs. 2 der Europäischen Menschenrechtskonvention, *Recht als Prozess und Gefüge: Festschrift für Hans Huber zum 80. Geburtstag*, Bern 1981, σ. 554 έως 556, σχολιάζει την απόφαση της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που αφορούσε την προσφυγή της Petra Krause κατά της Ελβετίας, με τη οποία διατυπωνόταν η αιτίαση ότι μια δήλωση του Ελβετού υπουργού δικαιοσύνης στην τηλεόραση συνιστούσε παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ. Με τη δήλωση αυτή, η τότε συλληφθείσα Petra Krause χαρακτηρίσθηκε ως δράστης εγκλημάτων με χρήση εκρηκτικών υλών. Η Επιτροπή επιβεβαίωσε τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ με την αιτιολογία ότι η διάταξη αυτή περιέχει τη βασική αρχή ότι κανείς δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί από τις αρχές ως ένοχος διαπράξεως εγκλήματος, χωρίς αυτό να έχει διαπιστωθεί από δικαστήριο. Ο συγγραφέας, αναφερόμενος στις παρατηρήσεις της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σημειώνει ότι η άνευ επιφυλάξεως διατύπωση υπόνοιας μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες. Ειδικότερα, μπορεί να επηρεάσει την ένδικη διαδικασία, όταν προκαλεί στο έντονο ενδιαφέρον του Τύπου ή υφίστανται άλλοι κίνδυνοι επηρεασμού των δικαστών.

να αμυνθεί κατά της έμμεσης μομφής ότι η πράξη του είναι αξιόποινη, πλην όμως δεν μπορεί να ζητείται από τον ενδιαφερόμενο να χρησιμοποιήσει μια δυνατότητα νομικής προστασίας διαφορετική από αυτή που του εγγυάται το ποινικό δικονομικό δίκαιο. Αντιθέτως, εναπόκειται στο κράτος μέλος να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις επιμελείας που του επιβάλλει η ΕΣΔΑ [56] και το κοινοτικό δίκαιο. Επομένως, μια ερμηνευτική αρμοδιότητα των τελωνειακών αρχών, όπως η υποστηριζόμενη από την Πορτογαλική Κυβέρνηση και την Επιτροπή, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνάδει προς τη σχετική με την αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας νομολογία που απορρέει από τις αποφάσεις Minelli, Ribemont, Daktaras και Butkevičius [57] του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ούτε ο συνακόλουθος περιορισμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων του οφειλέτη μπορεί να δικαιολογείται από ενδεχόμενο συμφέρον της Κοινότητας για την εκ των υστέρων είσπραξη μη καταβληθέντων, πιθανώς κατά παραβίαση του κοινοτικού δικαίου, φόρων και δασμών.

γ) Συμπέρασμα

64. Κατόπιν όλων αυτών, το συμπέρασμα είναι ότι ο νομικός όρος «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή» πρέπει, υπό το φως επίσης των κοινοτικών θεμελιωδών δικαιωμάτων, να νοηθεί ως παραπομπή στο ποινικό δίκαιο των κρατών μελών. Επομένως, μόνον η αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου κράτους μέλους μπορεί να έχει ερμηνευτικά αποτελέσματα για τις εφαρμοστέες στην εκ των υστέρων είσπραξη διατάξεις του κοινοτικού δικαίου.

2. Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

65. Από όσα εξέθεσα σε σχέση με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα προκύπτει ότι μια απόφαση της εισαγγελικής αρχής δεν μπορεί να αντικαθιστά μια οριστική δικαστική κρίση. Επί πλέον, δεν πρέπει να λησμονείται, αφενός, ότι σε πολλά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως η εισαγγελική αρχή είτε κατατάσσεται στην εκτελεστική κρατική εξουσία από οργανικής και λειτουργικής απόψεως είτε, εν πάση περιπτώσει, θεωρεί-

56 — Ο Haase, K., όπ.π. (υποσημείωση 45), σ. 92, υπενθυμίζει ότι το Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αναγνωρίζει, στην περίπτωση δημοσιευμάτων στον Τύπο που προκαταλαμβάνουν μια καταδικαστική απόφαση, κάποια υποχρέωση προστασίας εκ μέρους των συμβαλλομένων στη Σύμβαση κρατών βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ. Σύμφωνα με αυτή την υποχρέωση, τα κράτη οφείλουν να μεριμνούν ενεργώς λαμβάνοντας θετικά μέτρα, προκειμένου ο Τύπος να παραμένει εντός των ορίων της αντικειμενικότητας κατά τη δημοσίευση ειδήσεων για εκκρεμείς ποινικές διαδικασίες.

57 — Βλ. την υποσημείωση 55.

ται ότι τελεί σε στενή σχέση με αυτή [58] και, αφετέρου, ότι από διαδικαστικής απόψεως στον ποινικό δικαστή έχει ανατεθεί η αρμοδιότητα να εκδίδει την τελική απόφαση, υπό την έννοια ότι η ποινική δίκη περατώνεται μόλις η ποινική απόφαση καταστεί αμετάκλητη. Επομένως, η κατά νόμο απόδειξη της ενοχής παρέχεται μόνο με αμετάκλητη δικαστική απόφαση [59]. Το συμπέρασμα αυτό συμπίπτει εξάλλου με την εκτίμηση της Πορτογαλικής Κυβερνήσεως, ότι η μοναδική δυνατότητα για να εξασφαλίζεται ότι όντως υπήρξε «πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή» συνίσταται στην αναμονή της περατώσεως της ποινικής διαδικασίας [60]. Προς το συμφέρον επομένως της ασφάλειας δικαίου, μόνον αυτή η πράξη κρατικής εξουσίας, και όχι η απαγγελία κατηγορίας από την εισαγγελική αρχή, πρέπει να θεωρείται σημαντική.

3. Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

66. Η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας, όπως συνάγεται από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απαιτεί από την κρατική εξουσία να αποδεικνύει την πέραν πάσης αμφιβολίας ενοχή του κατηγορουμένου [61]. Η αρχή in dubio pro reo [62], που κατά την κρατούσα γνώμη πρέπει να συναχθεί από αυτή τη διάταξη, έχει εφαρμογή στο πλαίσιο του σχηματισμού δικανικής πεποιθήσεως για την έκδοση αποφάσεως. Επομένως, συνιστά ιδιαίτερη έκφραση της αρχής του τεκμηρίου της αθωότητας.

58 — Σε αρκετές έννομες τάξεις κρατών μελών, η εισαγγελική αρχή αναλαμβάνει αποκλειστικώς την ευθύνη για τη διεξαγωγή της ποινικής διαδικασίας και, αντιστοίχως, διαθέτει αποκλειστικώς το δικαίωμα της απαγγελίας κατηγορίας. Σ' αυτήν εναπόκειται να κινήσει την διαδικασία ανακρίσεων και να ασκήσει ποινική δίωξη ενώπιον δικαστηρίου. Συναφώς, ενεργεί είτε κατ' ιδίαν εκτίμηση (αρχή της σκοπιμότητας) είτε υποχρεούται προς τούτο από τον νόμο (αρχή της νομιμότητας). Το βασικό πρόβλημα σε σχέση με την εισαγγελική αρχή αφορά το ζήτημα αν υφίστανται οι προϋποθέσεις για μια απαλλαγμένη από πολιτικές παρεμβάσεις εκπλήρωση των καθηκόντων της που θα μπορούσαν να θίξουν την υποχρέωσή της αμεροληψίας. Ως προβληματικό εν προκειμένω αναφέρεται το γεγονός ότι η εισαγγελική αρχή τελεί συχνά σε στενή σχέση με την εκτελεστική εξουσία ή μάλιστα είναι υφιστάμενη αυτής (βλ, συναφώς, την Conference of the Chief Justices of the Supreme Courts and Attorney-Generals of the Countries of the European Union, όπ.π. (υποσημείωση 32), σ. 484 επ.). Ως προς την αυτοτέλεια της διοικητικής διαρθρώσεως της πορτογαλικής «Ministério Público» [εισαγγελικής αρχής], βλ. Pereira, R., O domínio do inquérito pelo Ministério Público, *Jornadas de direito processual penal e direitos fundamentais(Organizadas pela Faculdade de Direito da Universidade de Lisboa e pelo Conselho Distrital de Lisboa da Ordem dos Advogados, com a colaboração do Goethe Institut)*, Coimbra 2004, σ. 128 έως 130. Ο De Figuereido Dias, J., όπ.π. (υποσημείωση 47), σ. 362 έως 368, έχει τη γνώμη ότι, ελλείψει δικαιοδοτικής αρμοδιότητας, η πορτογαλική «Ministério Público» δεν μπορεί να κατατάσσεται στη δικαστική λειτουργία. Κατά το Σύνταγμα της Πορτογαλίας, η δικαιοδοτική αρμοδιότητα προβλέπεται αποκλειστικώς υπέρ των δικαστηρίων. Λόγω όμως της σχετικής της αυτοτέλειας, αποτελεί γέφυρα μεταξύ της εκτελεστικής και της δικαστικής λειτουργίας.

59 — Βλ. επίσης Meyer-Ladewig, J., *Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten — Handkommentar*, Baden-Baden 2003, Art. 6, σημείο 85, κατά τον οποίο η κατά νόμο απόδειξη της ενοχής παρέχεται με αμετάκλητη δικαστική απόφαση.

60 — Βλ. τα σημεία 55 επ. των γραπτών παρατηρήσεων της Πορτογαλικής Κυβερνήσεως.

61 — Απόφαση Barberà, Messegué και Jabardo κατά Ισπανίας, παρατεθείσα στην υποσημείωση 52, σκέψη 77.

62 — Ο Bacigalupo, E., όπ.π. (υποσημείωση 46), σ. 145, επισημαίνει ότι, κατά τη θεωρία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και του ως νυν έχει δικονομικού δικαίου, η αρχή in dubio pro reo θεωρείται ουσιώδες συστατικό στοιχείο του θεμελιώδους δικαιώματος του σεβασμού του τεκμηρίου της αθωότητας. Οσάκις η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας δεν συνάγεται άμεσα από το εθνικό δίκαιο, η νομική επιστήμη παραπέμπει στο άρθρο 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ, όπου υπάρχει ομοφωνία ότι η διάταξη αυτή ομοίως επιβάλλει την υποχρέωση τηρήσεως της αρχής in dubio pro reo. Παρομοίως, επίσης, ο Marques da Silva, G., *Curso de processo penal*, τόμος 2, Lisboa 1993, σ. 92 επ., ο οποίος συνάγει την αρχή in dubio pro reo από το τεκμήριο της αθωότητας. Ο Walter, T., Die Beweislast im Strafprozess, *Juristenzeitung*, 2006, σ. 344, συνάγει αντιθέτως την αρχή in dubio pro reo από την αρχή του κράτους δικαίου και, προς θεμελίωση της απόψεώς του, παραπέμπει στο διαφορετικό πεδίο προστασίας του ευεργετήματος της αμφιβολίας και του τεκμηρίου της αθωότητας. Πράγματι, το δεύτερο έχει εν μέρει μεγαλύτερη εμβέλεια, διότι έχει εφαρμογή, ακόμη κι αν το δικαστήριο ουδέποτε είχε την παραμικρή αμφιβολία, οπότε ο κατηγορούμενος θεωρείται μέχρις εκδόσεως της αποφάσεως αθώος. Από την άλλη πλευρά, το ευεργέτημα της αμφιβολίας έχει μεγαλύτερη εμβέλεια από το τεκμήριο της αθωότητας, όταν καλύπτει επίσης περιστάσεις που έχουν σημασία μόνο για το δικονομικό δίκαιο, για παράδειγμα το χρονικό σημείο της πράξεως ως προϋπόθεση της παραγραφής.

67. Η αρχή αυτή όμως δεν αποτελεί για τον ποινικό δικαστή, διαφορετικά απ' ό,τι για την εισαγγελική αρχή, κανόνα σχετικό με την απόδειξη, αλλά κανόνα που αφορά την έκδοση αποφάσεως. Λέει στον δικαστή όχι πότε πρέπει να έχει αμφιβολίες, αλλά μόνον πως πρέπει να αποφασίσει όταν έχει αμφιβολίες. Όταν σε μια ποινική δίκη δεν μπορεί να διευκρινισθεί με την απαιτούμενη βεβαιότητα αν ο διωκόμενος έχει διαπράξει έγκλημα, θα πρέπει να τεκμαίρεται η αθωότητά του [63]. Το ποινικό δικονομικό δίκαιο λαμβάνει υπόψη αυτή την περίσταση, απαιτώντας κατ' αρχήν από τον δικαστή, προκειμένου να καταδικάσει τον κατηγορούμενο, να έχει βεβαιωθεί πέραν πάσης εύλογης αμφιβολίας για την ενοχή του. Οι ακριβείς όμως προϋποθέσεις για τον σχηματισμό δικανικής πεποιθήσεως διέπονται από το εθνικό δικονομικό δίκαιο και, επομένως, μπορούν να διαφέρουν από κράτος μέλος σε κράτος μέλος [64]. Η αρχή in dubio pro reo παρέχει στον κατηγορούμενο το δικαίωμα να τυγχάνει μεταχειρίσεως σαν να είχε αποδειχθεί η αθωότητά του [65]. Κατά συνέπεια, δεν υφίσταται από απόψεως ποινικού δικονομικού δικαίου και προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων καμία ποιοτική διαφορά μεταξύ αθωώσεως λόγω ελλείψεως αποδείξεων και αθωώσεως συνεπεία πέραν πάσης αμφιβολίας διαπιστώσεως της αθωότητας του κατηγορουμένου [66].

68. Η παραπομπή του άρθρου 3 του κανονισμού 1697/79 στο ποινικό δικονομικό δίκαιο των κρατών μελών έχει ως συνέπεια τη δέσμευση της Κοινότητας από αυτές τις δικονομικές αρχές, οπότε, όσον αφορά την εφαρμογή της αρχής in dubio pro reo, δεν μπορεί να ισχύει κάτι διαφορετικό στη σχέση μεταξύ των επιφορτισμένων με την εφαρμογή του κανονισμού εθνικών αρχών και του οφειλέτη. Συνεπώς, ο οφειλέτης, ο οποίος αθωώνεται από ποινικό δικαστήριο λόγω ελλείψεως αποδείξεων, δεν πρέπει να τυγχάνει δυσμενέστερης μεταχειρίσεως από αυτόν του οποίου η αθωότητα διαπιστώνεται πέραν πάσης αμφιβολίας.

4. Επί του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος

69. Με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο, αφενός, ερωτά το Δικαστήριο ποιες συνέπειες προκύπτουν

63 — De Figuereido Dias, J., όπ.π. (υποσημείωση 47), σ. 213, Tome Garcia, J. A., *Derecho procesal penal* (εκδότες Andrés de la Oliva Santos κ.ά.), Madrid 1993, σ. 453.

64 — Απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1990, Windisch κατά Αυστρίας, ατομική προσφυγή αρ. 12489/86, σκέψη 25.

65 — Ο Walter, T., όπ.π. (υποσημείωση 62), σ. 348 επ., επισημαίνει ότι η αρχή in dubio pro reo υποχρεώνει γενικώς σε έκδοση αποφάσεως υπέρ του κατηγορουμένου. Η απόφαση αυτή εξαρτάται από το αντικείμενο της εκάστοτε αμφιβολίας. Αναφορικά με την ανακριτική και την πρωτοβάθμια διαδικασία, η ευνοϊκή αυτή απόφαση συνίσταται πάντοτε στην αναστολή της διαδικασίας.

66 — Ο De Figuereido Dias, J., όπ.π. (υποσημείωση 47), διευκρινίζει ότι η αθώωση λόγω ελλείψεως αποδείξεων δεν συνιστά στο πλαίσιο του ποινικού δικονομικού δικαίου δυσμενή για τον κατηγορούμενο απόφαση, όταν η κατηγορία απαγγέλλεται από την εισαγγελική αρχή (σ. 212). Η ύπαρξη εύλογων αμφιβολιών ως προς την αποδεικτική δύναμη των προσκομιζόμενων στοιχείων θα πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα, σύμφωνα με τις απόψεις αυτού του συγγραφέα, ότι επέρχονται οι ίδιες έννομες συνέπειες όπως στην περίπτωση διαπιστώσεως πέραν πάσης αμφιβολίας της αθωότητας του κατηγορουμένου (σ. 215).

από το γεγονός ότι η εισαγγελική αρχή δεν απαγγέλλει κατηγορία κατά του οφειλέτη, διότι έχει τη γνώμη ότι δεν υπάρχουν ενδείξεις για πράξεις για τις οποίες έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή και, αφετέρου, ζητεί να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν μια τέτοια απόφαση κωλύει την κίνηση διαδικασίας για την είσπραξη μη εισπραχθέντων δασμών.

70. Ως προς αυτό το ερώτημα, θα ήθελα να υπενθυμίσω ότι κατά πάγια νομολογία η διαδικασία του άρθρου 234 ΕΚ αποτελεί μέσο συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, με την οποία το Δικαστήριο τους παρέχει τα ερμηνευτικά στοιχεία του κοινοτικού δικαίου που είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλούνται να αποφανθούν [67].

71. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστικής αποφάσεως, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσον την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να απαντήσει [68].

72. Εντούτοις, το Δικαστήριο έχει επίσης δεχθεί ότι, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, πρέπει να ερευνά τις συνθήκες υπό τις οποίες του έχουν υποβληθεί τα ερωτήματα από τον εθνικό δικαστή, προκειμένου να ελέγξει κατά πόσον είναι αρμόδιο να απαντήσει. Δεν είναι δυνατό να προβληθεί άρνηση απαντήσεως σε προδικαστικό ερώτημα εθνικού δικαστηρίου παρά μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, την οποία ζητεί το εθνικό δικαστήριο, δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν [69].

73. Πράγματι, το πνεύμα συνεργασίας που πρέπει να πρυτανεύει κατά τη λειτουργία της διαδικασίας των προδικαστικών ερωτημάτων συνεπάγεται ότι το εθνικό δικαστήριο σέβεται την αποστολή που έχει ανατεθεί στο Δικαστήριο, η οποία συνίσταται στη συμβολή για την απονομή της δικαιοσύνης εντός των κρατών μελών και όχι στη διατύπωση συμβουλευτικών γνωμών σχετικά με γενικά ή υποθετικά ερωτήματα [70].

74. Το προδικαστικό ερώτημα, καθόσον αυτό αφορά τις ενδεχόμενες έννομες συνέ-

67 — Βλ., ιδίως, τις αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 1992, C-83/91, Meilicke (Συλλογή 1992, σ. I-4871, σκέψη 22), και της 5ης Φεβρουαρίου 2004, C-380/01, Schneider (Συλλογή 2004, σ. I-1389, σκέψη 20).

68 — Παρατεθείσα στην υποσημείωση 67 απόφαση Schneider, σκέψη 21 και η παρατιθέμενη εκεί νομολογία.

69 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1981, 244/80, Foglia (Συλλογή 1981, σ. 3045, σκέψη 18), της 15ης Ιουνίου 1995, C-422/93 έως C-424/93, Zabala Erasun κ.λπ. (Συλλογή 1995, σ. I-1567, σκέψη 29), της 12ης Μαρτίου 1998, C-314/96, Djabali (Συλλογή 1998, σ. I-1149, σκέψη 19), και Schneider, παρατεθείσα στην υποσημείωση 67, σκέψη 22. Βλ. εσχάτως τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Tizzano της 18ης Ιανουαρίου 2005 στην υπόθεση C-165/03, Längst, Συλλογή 2005, σ. I-5640, σημείο 45, και την απόφαση της 30ής Ιουνίου 2005 στην ίδια υπόθεση (Συλλογή 2005, σ. I-5637, σκέψεις 30 έως 35).

70 — Απόφαση Schneider, παρατεθείσα στην υποσημείωση 67, σκέψη 23.

πειες για τη διαδικασία της εκ των υστέρων εισπράξεως, που θα μπορούσε να συνεπάγεται η παραίτηση της εισαγγελικής αρχής από την άσκηση της ποινικής διώξεως, δεν πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να θεωρηθεί απαραίτητο για την έκδοση αποφάσεως επί της διαφοράς της κύριας δίκης λόγω ελλείψεως συνδέσμου με αυτή. Τόσο από τη διάταξη περί παραπομπής όσο και από τα δικόγραφα που κατέθεσαν στο Δικαστήριο η Πορτογαλική Κυβέρνηση και η Z. F. Zefeser προκύπτει σαφώς ότι η εισαγγελική αρχή, κατόπιν των ποινικών ερευνών της λόγω της υπόνοιας λαθρεμπορίου, νοθεύσεως εγγράφων, απάτης και συστάσεως συμμορίας, απήγγειλε κατηγορία κατά των διαχειριστών της Z. F. Zefeser ενώπιον εθνικού δικαστηρίου αρμόδιου για αστικές και ποινικές υποθέσεις, ήτοι του Tribunal Judicial de Setúbal, το οποίο τους αθώωσε με απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2001. Κατά συνέπεια, ουδέποτε τέθηκε το ζήτημα της αναστολής της ποινικής διαδικασίας ή της εκ μέρους της εισαγγελικής αρχής μη ασκήσεως της ποινικής διώξεως.

75. Συνεπώς, το ερώτημα αυτό, λαμβανομένου υπόψη του αμιγώς υποθετικού του χαρακτήρα, είναι αλυσιτελές στην εκκρεμούσα ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου διαφορά και, επομένως, το Δικαστήριο δεν υποχρεούται να αποφανθεί επ' αυτού.

5. Επί του πέμπτου προδικαστικού ερωτήματος

76. Αντιθέτως, το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα εμφανίζει υπαρκτό σύνδεσμο με τη διαφορά της κύριας δίκης, καθόσον από τις δηλώσεις της Z. F. Zefeser συνάγεται ότι το Tribunal Judicial de Setúbal διαπίστωσε αυτεπαγγέλτως την παραγραφή της ποινικής διώξεως για τα εγκλήματα του λαθρεμπορίου και της νοθεύσεως εγγράφων, για τα οποία κατηγορήθηκαν οι διαχειριστές αυτής της εταιρίας.

77. Η παραπομπή του άρθρου 3 του κανονισμού 1697/79 στο εθνικό ποινικό δικονομικό δίκαιο έχει ως συνέπεια ότι η παραγραφή της ποινικής διώξεως πρέπει επίσης να διαπιστώνεται κατ' ανάγκην βάσει του εθνικού δικαίου. Όπως εκτέθηκε σε σχέση με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, οι τελωνειακές αρχές δεσμεύονται κατά την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου από την επιταγή της αποτελεσματικότητας κατά την έννοια της αρχής της ειλικρινούς συνεργασίας κατά το άρθρο 10 ΕΚ. Σ' αυτή την επιταγή αντιστοιχεί η κατά το άρθρο 10, παράγραφος 2, υποχρέωση αποχής από κάθε μέτρο που δύναται να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών της Συνθήκης.

78. Ο σύμφωνα με την πρόθεση του κοινοτικού νομοθέτη, κατά το άρθρο 3 του κανονισμού 1697/79, προσανατολισμός του κοινοτικού δικαίου στο εθνικό ποινικό δίκαιο θα αποτύγχανε αν οι τελωνειακές αρχές ήταν σε θέση, παρά την πάροδο του συνήθους χρόνου της τριετούς παραγραφής, να επιδιώκουν ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων την είσπραξη μη εισπραχθέντων δασμών, επικαλούμενες ενδεχομένως διαπραχθέντα εγκλήματα, ως προς τα οποία έχει επέλθει παραγραφή της ποινικής διώξεως, διαπιστωθείσα δικαστικώς.

79. Η αναστολή μιας ποινικής διαδικασίας λόγω παραγραφής του αξιοποίνου δεν στηρίζεται στην εκτίμηση του αξιοποίνου μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς βάσει του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, αλλά απορρέει από την ύπαρξη δικονομικού κωλύματος. Η παραγραφή του αξιοποίνου αντιποκρίνεται στη βούληση του νομοθέτη, κατά την οποία, χάριν της ασφάλειας δικαίου, δίωξη για εγκλήματα χωρεί μόνον εντός καθορισμένου χρονικού διαστήματος.

80. Κατά συνέπεια, η βούληση αυτή του νομοθέτη πρέπει να γίνεται σεβαστή στον τομέα επίσης του τελωνειακού δικαίου. Όταν μια πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή θεωρείται κατά την κρίση του αρμόδιου ποινικού δικαστηρίου παραγεγραμμένη, δεν επιτρέπεται σε διοικητικό δικαστήριο, το οποίο καλείται να αποφανθεί επί της νομιμότητας μιας πράξεως επιβολής δασμού, να λάβει ως βάση, με αποτελέσματα έναντι του τελωνειακού δικαίου, την ύπαρξη «πράξεως για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή» κατά την έννοια του άρθρου 3 του κανονισμού 1697/79.

81. Επομένως, η δικαστική αναστολή μιας ποινικής διαδικασίας λόγω επελεύσεως της παραγραφής του αξιοποίνου εμποδίζει την κίνηση διαδικασίας για την είσπραξη των μη εισπραχθέντων δασμών, εφόσον αυτή πραγματοποιείται μετά την πάροδο του συνήθους χρόνου της τριετούς παραγραφής κατά το άρθρο 3 του κανονισμού 1697/79. Αν αντιθέτως ο χρόνος παραγραφής του αξιοποίνου είναι βραχύτερος του συνήθους χρόνου της τριετούς παραγραφής, η σχετική διαδικασία μπορεί να κινηθεί.

82. Εν προκειμένω, από τη δικογραφία προκύπτει ότι η παραγραφή του αξιοποίνου διαπιστώθηκε δικαστικώς και ότι παρήλθε ο συνήθης χρόνος της τριετούς παραγραφής. Συνεπώς, η μέσω της δικαστικής οδού είσπραξη των μη εισπραχθέντων δασμών αποκλείεται.

VII — Πρόταση

83. Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στην αίτηση του Supremo Tribunal Administrativo για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως ακολούθως:

«1) Στο πλαίσιο διαδικασίας εκ των υστέρων εισπράξεως, οι τελωνειακές αρχές πρέπει να λαμβάνουν ως βάση τον χαρακτηρισμό στον οποίο προέβη το

αρμόδιο σε ποινικές υποθέσεις δικαστήριο, όσον αφορά τη διαπίστωση υπάρξεως "πράξεων για τις οποίες έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή" κατά την έννοια του άρθρου 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1697/79 του Συμβουλίου της 24ης Ιουλίου 1979.

2) Οι προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 3 του κανονισμού 1697/79 πληρούνται μόνον όταν υφίσταται αμετάκλητη καταδίκη του οφειλέτη κατά τη σχετική ποινική διαδικασία.

3) Δεν υφίσταται "πράξη για την οποία έχει επιληφθεί η δικαστική αρχή" κατά την έννοια του άρθρου 3 του κανονισμού 1697/79, όταν το δικαστήριο έχει αθωώσει τον οφειλέτη βάσει της αρχής in dubio pro reo.

4) Στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, λόγω του υποθετικού του χαρακτήρα, δεν πρέπει να δοθεί απάντηση.

5) Η δικαστική αναστολή μιας ποινικής διαδικασίας λόγω επελεύσεως της παραγραφής του αξιοποίνου συνεπάγεται την αδυναμία κινήσεως της διαδικασίας για την είσπραξη των μη εισπραχθέντων φόρων και δασμών μετά την πάροδο του συνήθους χρόνου της τριετούς παραγραφής κατά το άρθρο 3 του κανονισμού 1697/79, καθόσον η εκ των υστέρων είσπραξη αιτιολογείται με το ότι ο οφειλέτης διέπραξε παράβαση, της οποίας η παραγραφή κατά το ποινικό δίκαιο διαπιστώθηκε δικαστικώς. Αν ο χρόνος παραγραφής του αξιοποίνου είναι βραχύτερος του συνήθους χρόνου της τριετούς παραγραφής, μπορεί να κινηθεί η διαδικασία για την είσπραξη των μη εισπραχθέντων φόρων και δασμών.»